

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXIV.

КВІТЕНЬ — 1983 — APRIL

№ 398

diasporiana.org.ua

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волкняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохоєвич, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsykyj.
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, U. S. A.

На Танлер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Т. Матвієнко — СОНЕТИ	1
Василь Гросман — ВСЕ ТЕЧЕ...	2
Петро Одарченко — ДОСЛІДНИК СВЯТИНЬ УКРАЇНИ	5
Василь Сокол — ВЕСНА ДАВНИХ ДНІВ	9
Леся Богуславець — НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ (10)	13
Карпо Роговський — ХУДОЖНИЦЯ ЛЮДМИЛА ТЕМЕРТЕЙ	16
Василь Чапленко — ДЕЩО ПРО ПОЕТИЧНЕ НАДБАННЯ ЮРІЯ БУРЯКІВЦЯ	18
Д. М. — "НЕБЕСНИЙ ЗМІЙ" ДОКІЇ ГУМЕННОЇ	21
Лев Яцкевич — НЕЗАБУТНЯ КНИЖКА ПРО ЗАБУТУ ЛЕМКІВЩИНУ	22
Віра Тарашук — З ВИСОТИ ЗЕМЛЯ ВИДНІШ	23
А. Глинин — НАЙЗАГАДКОВІШЕ ЯВИЩЕ ПРИРОДИ	24
Діма — ПРИГОДИ ЗЕЛЕНОЇ ВАЗИ (гумореска)	25
Іван Евентуальний — ПЕСИМІСТИЧНИЙ ПРОГНОЗ	26
І. В. Манастирський — МОВО РІДНА...	27
Вільям Стюарт — ФРАНЦУЗЬКА МОВА В КВЕБЕКУ	28
Марія Жижка — ЯКЩО МАЄТЕ ВУХА — ТО СЛУХАЙТЕ	29
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	30
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	31

На першій сторінці обкладинки:

ЛЮДМИЛА ТЕМЕРТЕЙ — "Ганна в мереживі"

чит. на стор. 16-18.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Т. МАТВИЄНКО

СОНЕТИ

ПРИХІД ВЕСНИ

На хідниках льодок, покритий снігом, тане
І з цементових плит патьоками сплива.
Оце наочний знак: мине ще тиждень-два —
І радість воскресінь по всій землі настане.

Золотиться верба, мов свічка воскова,
Відчувши накінець прозріння довгожданне.
Хоч небо і мовчить, розпатлане й туманне, —
Так вже лунає скрізь мелодія жива.

Дзюрчить вода в яру. Скриплять гілки протряхлі.
Поморщені з зими і плісінню пропахлі,
Темніють стовбури на виступах узбіч.

Відлига шелестить і свіжістю лоскоче.
І навіть міст хиткий виразніше скрегоче,
І мріється весни все голосніша річ.

МГИЧКА

Захмарилось вгорі. З небес моросить нині
Розпливчата, глуха, холодна мокрота.
Це неземна пільма кометного хвоста
Недолею грозить повік слабкій людині.

А довкруги мовчить околиця пуста,
Де запахи стоять замшілі і полинні.
На залишках зими і на розкислій глині
Померклий день застиг, мов знятий із хреста.

Життя клинком зійшлося? Така нудьга напала!
Якби не віра в те, що оболонь відтала
Прокинеться зі сну і зіллям процвіте,

То й кроку не ступив би люд у цій напрузі:
Під бісером краплин в болотяному лузі
Не зміг би ні радіть, ні мріять через те.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З НАГОДИ ВЕЛИКОДНЯ
СЕРДЕЧНО ВІТАЄМО
ВСІХ СПІВРОБІТНИКІВ І ЧИТАЧІВ
ТА БАЖАЄМО ІМ УСЬОГО ДОБРОГО!

Редакція і адміністрація
"Нових днів"

ПОЛОСКАННЯ МОЗКУ

Бог одвернувся лицем од нашої планети —
"Підніжка-килимка", — як сказано в письмі.
Тому похабно так надумуєм самі,
Кого уполювать і пхнути під багнети.

Дияволів наслав (згребти людей в лабеті).
Вони у горбанях орудують німі.
Тож чусь їхню злість улітку і взимі,
І їхній трупний чад, і їхні вогнемети.

Як довго нам терпіть?

Творець єдиний зна.
Ця музика гримить без міри і без дна,
Припрошуючи всіх зашморгнутих скакати.

Світ крутиться, рипить, бушує неспроста:
Зігнорували ми уточнення Христа
І нечисті дали свій мозок полоскати.

1982

Василь Гросман

ВСЕ ТЕЧЕ...

(Розповідь совєтської активістки)

Пропонуючи читачеві уривок з твору російського письменника Василя Гросмана (вже померлого), редакція звертає увагу на те, що це свідчення саме російського автора, вільного від будь-якого національного шовінізму до України. Але він об'єктивно й правдиво змальовує страшний штучний голод, організований отими "двадцятип'ятитисячниками", що їх вислала компартія для упокорення "хохлів". Тут Гросман кардинально спростовує міт, начебто керівництво партії, її верхівка, в тому числі Сталін, Молотов, Ворошилов, Хрущов і інші про голод "не знали". В усій повоєнній літературі, навіть в еміграційній, не знайти таких потрясаючих картин голоду, як у В. Гросмана.

Редакція

...Як було? Після розкуркулення дуже зменшились площі засіву й урожайність знизилась. А звіти подавали, наче без куркулів зразу розцвіло наше життя. Сільрада бреше району, район області, область Москві. І на наше село наклали заготівлю — за десять років не виконати! В сільраді й ті, що ніколи не пили, від страху перепилися. Видно, Москва найбільше на Україну понадіялась. Потім на Україну й найбільша лють була. Розмова коротка — не виконав, значить, сам недобиток куркульський.

Зрозуміло, поставки не можна було виконати. Посіви зменшились, урожайність знизилась, звідки ж його взяти, це море колгоспного зерна? Значить, недобиті куркулі, ледарі заховали. Куркулів забрали, а куркульський дух лишився. Приватна власність у хохла в голові — господиня.

Хто вбивство масове підписав? Я часто думаю — невже Сталін? Я думаю, такого наказу, скільки Росія стоїть, не було й разу. Такого наказу не те, що цар, а й татари, і німецькі окупанти не підписували. А наказ велить — виморити голодом селян на Україні, на Дону, на Кубані, знищити разом з малими дітьми. Вказівка була забрати й насінневий фонд увесь. Шукали зерно, наче це не хліб, а бомби, кулемети. Землю штрикали спинами, шомполами, всі підлоги поламали, в городах шукали теж.

У декотрих забирали зерно, що в хатах було — в горшках, у ночвах насипане. В одній жінки хліб печений забрали, поклали на підводу й також у район відвезли. Вдень і вночі підводи рипіли, пилу над усією землею висіла, але елеваторів не було, і зерно зсипали на землю, просто неба, а навколо патрулі озброєні ходять. Зерно від дощу намокло, горіти почало — не вистачило в совєтської влади брезенту мужицький хліб прикрити.

А коли з сіл везли зерно, навкруги пил знявся, все, як у диму: і село, і поле, і місяць вночі. Один збожеволів: "горить, небо горить, земля горить!" — кричить. Ні, небо не горіло, це життя людське горіло.

Ось тоді я зрозуміла: перше для совєтської влади — плян. Виконаний плян! Здай "розв'орстку", поставки! Перше — держава. А люди — ніщо.

Батьки і матері хотіли дітей врятувати, хоч трохи хліба заховати, а їм кажуть: "у вас люта ненависть до країни соціалізму, ви плян хочете зірвати, дармоїди, підкуркульники, гади". Не плян зірвати, дітей хочемо врятувати, самим врятуватись. Адже людям їсти треба.

Розповісти я можу все, тільки ж у розповіді — це лише слова, а життя — мука, смерть голодна. Між іншими, коли забирали хліб, обіцяли активу, що з фондів годувати будуть. Неправда це була. Ані зернини голодним не дали.

І люди розгубилися, і худоба стала якась дика, полохлива, мукає, скаржиться, і собаки виють цілими ночами. І земля потріскалась.

Ну, ось, а потім прийшла суха осінь, а за нею сніжна зима. А хліба нема.

І в райцентрі не купити — бо ж карткова система. І на станції не купиш у ларьку — озброєна охорона не підпускає. А комерційного хліба тоді ще не було.

З осені почали налягати на картоплю, без хліба швидко вона пішла. А перед Різдом стали худобу різати. Та м'ясо ж самі кістки, худе. Курей порізали, звичайно. М'ясе непомітно з'їли, а молока й ковтка не стало, в усьому селі яйця не дістанеш. А головне — без хліба. Забрали хліб у селі до останньої зернини. Ярове нема чим сіяти — насінневий фонд до зернини ж забрали. Вся надія на озимину. Озимина під снігом ще, весна далеко, а в селі вже голод почався. М'ясо з'їли, пшоно, яке було, під'їдають усе начисто. Страхоття почалося. Матері дивляться на дітей і від жаху голосять. Кричать несамовито, наче гадюка до хати вповзла. А ця гадюка — смерть, голод. Що робити? А на думці лише одно: їжа! Ссе всередині, щелепи судомить, слина накочується. Все ковтаєш її, але слиною не наситишся. Вночі прокинешся, навколо тихо, ні розмови, ні пісні. Як у могилі. Тільки голод никає, не спить. Діти по хатах від самого ранку плачуть — хліба просять. А що мати їм дасть? — снігу? А допомоги ні від кого. Відповідь у партійних одна: "працювати треба було, а не ледарювати". А ще відповідали: "пошукайте в себе, у вашому селі хліба закопано на три роки".

Проте, зимою ще справжнього голоду не було.

Зрозуміло, люди кволі стали, животи набубнявіли від картопляного лущиння, та пухлих ще не було. Почали жолуді з-під снігу вигрібати, сушили їх, а у млин¹ жорна поставили ширше, мололи жолуді на муку. З жолудевої муки хліб пекли, то-пак, плячки. Були вони чорніші від житнього хліба. Дехто додавав висівок, або картопляного лущиння товченого. Жолудів швидко не стало. Дубовий лісок невеличкий, а туди зразу три села кинулось. А приїхав з міста уповноважений і в сільраді каже: "от паразити, з-під снігу голими руками жолуді дістають, аби лише не працювати".

До школи учні старших класів майже до весни ходили, а молодші зимою перестали. На весні школу закрили — вчителька до міста виїхала. І з медпункту фельдшер виїхав: їсти не було чого. Та й не вилікуєш голоду ліками. Село напризволяще лишилось — навколо пустка і голодні в хатах. І представники різні з міста їздити перестали — для чого їздити? Взяти з голодних нема чого, значить, і їздити не треба. І лікувати не треба, і вчити не треба. Якщо з людини держава взяти нічого не може, тоді людина стає непотрібною. Для чого її вчити й лікувати?

Залишилися селяни самі, відійшла села ходити, просити одне в одного, старці в старців, голодні в голодних. У кого дітей менше, або самотні, в тих дещо й до весни залишалось. От багатодітні в них і просили. І бувало, давали жменьку висівка, або кілька картоплин. Партійні нічого не давали, боялися, щоб хтось про це не доніс. А держава й зернини голодним не дала, а вона ж на селянському хлібі держиться. Невже Сталін про це знав? Старі розповідали: голод траплявся й за Миколи другого, але ж тоді помагали. І в кредит давали, і по містах селяни просили Христа ради. Кухні для голодних організовували і пожертви для них студенти збирали. А робітничо-селянський уряд і зернини не дав. На всіх дорогах застави та військо, міліція, енкаведе. Не пускають голодних із сіл, до міста не підійдеш. Навколо станції охорона, на найменших півстанках охорона. Нема вам, кормителям держави, хліба. А в місті на картки робітникам по вісімсот грамів давали. Боже мій, уявляєте собі — стільки хліба — вісімсот грамів! А сільським дітям ані грама. От, як німці дітей жидівських газом душили — "вам не жити, ви жида!" А тут зовсім не зрозуміло: і тут советські, і там советські, і влада робітничо-селянська, а за що ж ця погибель?

А коли сніг танути почав, ухопив голод село за горло.

Діти скиглять, не сплять і вночі хліба просять. У людей обличчя, як земля, очі каламутні, страдницькі. І ходять, як сонні, ногою землю намагають, рукою за стінку тримаються. Хитає голод людей. Менше стали ходити, все більше лежать. І все їм ввижається — валка рипить, з райцентру прислав Сталін муку — дітей рятувати.

Жінки, виявилось, міцніші за чоловіків, цупкіше за життя чіплялись. А лиха дісталося їм куди більше — діти їсти у матерів просять. А вони умовляють, цілують дітей: "Ну, не плачте, тер-

пійте, де я візьму?" Інші, наче божевільні, стають: "не канюч, заб'ю!" І били чим попало, тільки б не просили. А декотрі з хати вибігали, в сусідів відсиджувались, щоб не чути дитячого плачу.

Котів і собак уже не лишилося — поїли. І ловити їх було трудно — вони боялись людей, очі дикі в них стали. Варили їх, самі жили сухі, з голів холодець виварювали.

Став сніг танути, а люди — пухнути. Обличчя набрякли, ноги, як подушки, в животі вода, мочаться весь час — на двір не встигають виходити. А діти? Бачив ти, в газеті друкували — діти в німецьких таборах. Однакові: голови, як казани, шії тонкі, як у бузків, на руках і ногах видно, як кожна кісточка під шкірою ходить, як суглоби з'єднуються, весь кістяк, наче жовтою марлею затягнутий. А обличчя у них старенькі, замучені, ніби малята сімдесят літ на світі вже прожили, а до весни вже й не обличчя стали: то пташина голівка з дзьобиком, то жаб'яча мордочка — губи тонкі, широкі, а той, як пескарик — рот роззявлений. Не людські обличчя. А очі, Господи! Товаришу Сталін, чи ти бачив ці очі?

Чого тільки не їли. Мишей ловили, пацюків ловили, гадюк, горобців, мурашок, земляних хробаків викопували. Кістки на муку товкли, шкіру, підшву, шкіри різні смердючі на локшину різали, клей виварювали. А коли трава зазеленіла, кинулись копати коріння, варити листя, бруньки, все на їжу пішло. І кульбаба, і лопух, і дзвіночок, і іван-чай, і борщівник, і кропива. Липове листя сушили, товкли на муку, але в нас липи було мало. Плячки з липи — зелені, гірші жолудевих.

А допомоги нема. Та вже тоді й не просили! Я й тепер, коли про це думати починаю, божеволію. Невже відмовився Сталін від людей? На такий жахливий злочин зважився? Адже хліб у Сталіна був. Значить, свідомо виморювали голодною смертю людей. Їе хотіли дітям помогти. Невже Сталін ще гірший за Ірода був? Невже, думаю, хліб та зерно відняв, а потім виморив людей голодом? Ні, не може такого бути. А потім думаю: було, було... І знову — ні, не могло того бути...

Поки ще не знеслились, ходили полем до залізниці, не на станцію, на станцію охорона не пускала, а просто на путь. Коли йде швидкий поїзд Київ-Одеса, на коліна ставали й волали: "Хліба! Хліба!" Деякі своїх страшних дітей підносили. І бувало, кидали люди шматки хліба, недоїдки різні. Відстугонить поїзд, пил осяде, і повзає село вздовж рейок, шкуринки шукає. Але потім вийшло розпорядження: коли поїзд через голодні області йшов, охорона вікна зачиняла й фіранки опускала. Не дозволяли пасажирам підходити до вікон. Та й самі селяни ходити перестали — сили не було не тільки до рейок залізничних дійти, а й з хати на двір вивозити.

Я пам'ятаю, один дід приніс голові сільради шматок газети, підібрав на залізниці. І там допис: француз приїхав, міністр знаменитий, і його повезли в Дніпропетровську область, де найстрашніший голод був, ще гірше нашого, там люди людей їли. І ось його повезли в село, у колгоспний дитячий садок, а він і питає: "Що ви сьогодні в обід їли?" А діти відповідають: "Курячий

суп з пиріжком і рижові котлети". Я сама читала, як зараз бачу той шматок газети. Що ж це? Убивають, значить нишком мільйони людей і цілий світ дурять. Курячий суп, пишуть! Котлети! А тут хробаків усіх поїли. А дід голові сказав: "За Миколи на весь світ газети про голод писали: "Поможіть, селянство гине!" А ви, іроди, театри показуєте."

Завило село, побачивши свою смерть. Цілим селом вили — не розумом, не душею, а як листя від вітру шумить, або солома шерехтить. І тоді мене зло брало — чому вони так жалісно виють, вже не люди стали, а скиглять так страшно. Треба кам'яною бути, щоб слухати це виття і свій пайковий хліб їсти. Бувало, вийду з пайкою в поле і чую: виють. Підеш далі, ось-ось, здається, вже затихло, пройдеш ще і знову чути стас — це вже сусіднє село виє. І вчувалося, вся земля разом з людьми завила. Бога нема, хто почує?

Мені один енкаведист сказав: "Знаєш, як в області ваші села називають? — Цвинтарище суворой школи". Але я тоді не зрозуміла цих слів.

А погода яка стояла добра! На початку літа йшли дощі, такі раптові, легкі, сонце гаряче всуміш із дощем, і пшениця стіною стояла, хоч сокирою її рубай. Висока, вище людського зросту.

Гадали все зимою, чи буде врожай, старих розпитували, приклади згадували — вся надія була на озиму пшеницю. І надія справдилась — уродило, а косити не мали сили. Зайшла я в одну хату. Люди лежать, чи ще дихають, чи не дихають, хто на ліжку, хто на печі, а хазяйська дочка, я її знала, лежить на підлозі, наче без пам'яті, зубами гризе ніжку табуретки. І так страшно це — почула вона, що я увійшла, не озирнулась, а загарчала, як собака гарчить, якщо до неї підходять коли вона кістку гризе.

Пішов по селі сучільний мор. Спочатку діти, старі, потім середній вік. Перших закопували, а тоді вже не стали й закопувати. Так мертві й валялись на вулицях, по дворах, а останні в хатах лишилися лежати. Тихо стало. Все село вимерло. Хто останнім умирав, я не знаю. Нас, хто в управі працював, до міста забрали.

Потрапила я спочатку в Київ. Почали якраз тоді комерційний хліб продавати. Що робилося! Черги на півкілометра звечора ставали. Черги, знаєш, різні бувають — в одній стоять, посміхаються, насіння лузають, в іншій номери на папері списують, де не жартують, на долоні пишуть, або на спині крейдою. А тут черги особливі — я таких більше не бачила: один одного обхоплюють за стан і стоять упритул. Якщо хтось заточиться, цілу чергу хитає, наче хвиля по ній проходить. І ніби танець починається — з боку на бік. І щораз дужче хитаються. Їм страшно, що не вистачить сили за переднього чіпатись і руки розімкнуться — і від цього страху жінки кричати починають, і так уся черга виє, і здається, вони всі збожеволіли, і співають, і танцюють. У черзі за комерційним хлібом стояв народ міський — позбавлений громадянських прав, безпартійні, ремісники, або приміська голота.

А з села повзуть селяни. На станціях усі поїзди обшуковують. На дорогах скрізь застави — військо,

енкаведе, а однаково добираються до Києва — повзуть полем, цілиною, болотами, лісочками, лише б застави проминути на дорогах. На всій землі застави не поставиш. Вони вже йти не можуть, лише повзуть. Народ поспішає в своїх справах: хто на працю, хто в кіно, трамваї ходять, а голодні серед людей повзають — діти, дядьки, дівчата. І здається, що це не люди, а якісь пси, чи коті шолудиві. А ще хочуть по-людському, сором мають. Дівчина повзе опухла, як мавпа, стогне, а спідницю обсмикує-соромиться, волосся під хустку ховає — сільська, вперше до Києва потрапила. Але це все щасливіші доповзли, один на десять тисяч. І однаково, їм рятунку немає — лежить голодний на землі, шипить, просить, а їсти не може, шматок хліба поруч, а він уже нічого не бачить, доходить.

Ранками їздили бандюги, збирали тих, що за ніч померли. Я бачила одну гарбу, діти на ній були складені. Такі, як я вже говорила — тоненькі, довгенькі, обличчя, як у мертвих пташок, дзьобики гострі. Долетіли ці пташки до Києва, а що з того? Були серед них ще живі, пишали, голівки, як оливом налиті, теліпаються. Я сказала биндюжникові, а він рукою махнув: "Поки довезу до міста, затихнуть".

Бачила я — дівчина одна поповзла через пішохід, двірник її ногою копнув, вона на бруківку скотилась. І не озирнулась навіть, повзе далі, старається, звідки: й сила. Ще й суконку обтрушує, бо забруднилась. А я цього дня газету московську купила і прочитала статтю Максима Горького, що дітям потрібні культурні іграшки. Невже Максим Горький не знав про тих дітей, що їх биндюги на звалище вивозили — їм хіба до іграшок? А може, він і знав. І так само мовчав, як усі мовчали. І так само писав, як ті писали, що ніби ці мертві діти їдять курячий суп. Мені той биндюжник сказав: "Найбільше мертвих біля крамниць комерційного хліба. Зжує отакий пухлий шматочок і — готовий". Запам'ятався мені тодішній Київ, хоч я там лише три дні була.

І ось що я зрозуміла. Спочатку голод із хати жене. Спочатку він, як огонь, пече, шматує, і кишки і душу рве — людина й біжить із хати. Люди хробаків викопують, траву рвуть, бачиш, навіть до Києва прориваються. І все з хати, все з хати. А настає такий день, і голодний назад до себе в хату заповзає. Це значить: перемиг голод, і людина вже не намагається рятуватись, лягає і лежить. І якщо людину голод перемиг, її вже не підіймеш, і не лише тому, що сили нема — вона вже нічим не цікавиться, жити не хоче. Лежить собі тихо й не чіпай її. І їсти голодному не хочеться, мочиться ввесь час, дістає розвільнення, стає сонним, не чіпай його, аби лиш тихо було. Лежать голодні й доходять. Це розповідали й військовополонені: якщо лягає полонений солдат на нари, за пайкою не тягнеться, значить, кінець йому скоро. А на декого божевілля находило. Ці вже до кінця не заспокоювались. Їх по очах видно — блищать. Ось такі мертвих розрізали й варили, і своїх дітей убивали та їли. В цих звір пробуджувався, а людина в них умирала. Я одну жінку бачила, в райцентр її привезли під охоро-

Петро ОДАРЧЕНКО

ДОСЛІДНИК СВАТИНЬ УКРАЇНИ

(До 10-ліття з дня смерти проф. О. І. Повстенка).

Діяльність проф. О. І. Повстенка була широка й різноманітна: він був здібним інженером-архітектором, автором численних архітектурних проєктів, був він і талановитим художником, і викладачем вищих шкіл, і автором численних наукових праць з історії мистецтва, архітектури, зокрема церковної архітектури й мистецтва.

Великою заслугою проф. О. І. Повстенка було дослідження видатних пам'яток церковної архітектури й мистецтва. Наслідком цих багаторічних досліджень були цінні друковані праці О. І. Повстенка. В журналі "Нові дні" були надруковані такі важливі й цінні розвідки: "Золоті Ворота" (Н. Д., січень 1953), "Церква св. Андрія Первозванного в Києві" (Н. Д., березень 1954), "Трисвятительська (Василівська) церква" (Н. Д., липень 1955), "Кирилівська церква в Києві" (Н. Д., вересень, 1954), "Військова катедра св. Миколи в Києві" (Н. Д., серпень, 1956), "Церква Різдва Христового в Києві на Подолі. Церква-усипальниця великого українського Кобзаря" (Н. Д., ч. 267, 1972) та інші цінні праці.

У цих статтях проф. О. І. Повстенка подано цікаві відомості про історію цих київських церков, про особливості їх архітектури, про чудові іконостаси, про мистецькі оздоби, про ікони, фрески, скульптурні прикраси. Статті багато ілюстровані, показано зовнішній вигляд церков, їх інтер'єр, скульптурні оздоби тощо.

У своїй надзвичайно цінній праці "Золотоверхий Київ", що виходила в світ окремими зошитами, так само багато розділів присвячено київським святиням: тут читач має можливість ознайомитися з такими дорогоцінними перлинами української національної архітектури та з великою мистецькою красою таких святинь: Успенська Катедра Києво-Печерської Лаври, Троїцька Надворітна церква, Успенська церква на Подолі, Спас на Берестові, Михайлівська церква Видубицького монастиря, Катедра св. Софії, Церква св. Орини, Михайлівський і Дмитрівський монастирі, Кирилівська церква та ін. Особливої уваги заслуговує розділ "Оздоблення інтер'єру Київських храмів Х-XIV століть". У цьому розділі автор розглядає монументальне малярство старовинних київських церков, мозаїки, фрески, декоративну різьбу тощо. Зокрема дуже цікаві фрески, які зображують членів родини вел. кн. Ярослава, а також фрески, в яких відбито тогочасний місцевий побут: сцени полювання, лови, перегони, забави, музики, колядники та ін.

Про "Золотоверхий Київ" О. І. Повстенка з захопленням писав відомий український учений проф. В. Щербаківський, який казав, що ця кни-

ною. Обличчя людське, а очі вовчі. Їх, людоїдів, казали, розстрілювали всіх до одного. А вони ж не винні, винні ті, що довели матір до того, що вона своїх дітей їла. Та хіба знайдеш винного — кого не спитай. Це, мовляв, заради добра всіх людей матерів до цього довели...

Я тоді зрозуміла: кожен голодний — він наче людоїд. М'ясо сам із себе об'їдає, тільки кістки лишаються. Потім втрачає розум, значить, і мозок свій з'їв. З'їв голодний себе всього.

Ще я думала: кожен голодний по-своєму вмирає. В одній хаті війна йде, один за одним сліdkують, один в одного крихти віднімають. А в іншій хаті любов непорушна. Я знала одну таку, четверо дітей, мати казки їм розповідає, щоб про голод забули, а в самої язик не повертається, вона їх на руки намагається взяти, а сили нема ті руки звести. А любов у ній живе. І помічали люди — де ненависть, там скоріше вмирали. А втім і любов нікого не врятувала, все село полягло. Завмерло життя.

Я довідалася потім — тихо стало в селі нашо-му. І дітей не чути. Там уже ні іграшок, ні супу курячого не треба. Не вили. Нема кому. Довідалася, що пшеницю військо косило, тільки червоноармійців у мертве село не пускали, в шатрах вони жили. Їм сказали, що там пошесть заразна була. А вони скаржилися, що від села смородом жахливим несе. Військо й озимину посіяло. А наступного року привезли переселенців з Орловської області — адже земля українська родюча, чорнозем, а в орловських завжди недорід. Жінок із дітьми залишили біля станції в шатрах, а чоловіків повезли в село. Дали їм вила й наказали по хатах ходити, трупи витягати. Покійники лежали, чоловіки і жінки, хто на підлозі, хто на ліжках. Сморід страшний у хатах стояв. Люди собі роти й носи хустками зав'язували, стали витягати тіла, а вони на шматки розпадаються. Потім закопали ці шматки за селом. Ось тоді то я зрозуміла — це ж цвинтарище суворої школи. Коли повивозили мертвих з хат, привели жінок — долівки мазати, стіни білити. Все зробили, як треба, а сморід стоїть. Другий раз побілили, і долівки новою глиною замазали — не зникає сморід. Не могли в цих хатах ані їсти, ані спати, повернулися в Орловську область. Але, зрозуміло, земля порожньою не лишилась. Земля адже яка!

І все проминуло. А де ж це життя, де страшна мука? Невже нічого не лишилось? Невже ніхто не відповість за це все? Ось так і забудеться без слів? Травицею поросло...

З російської переклав А. ГАЛАН

СКОРОГО ВИДУЖАННЯ

Нашого давнього співробітника проф. М. О. Муху і його дружину вітаємо з поверненням з шпиталю й бажаємо якнайскорішого і повного видужання.

Редакція і видавництво

"Нові дні"

га "буде правдивою оздобою кожної бібліотеки, а в кожного українця буде дорогоцінною настільною книгою, якою він може похвалитися перед кожним чужинцем, показуючи йому наочно висоту культури нашої старої столиці, витвір нашого, а не московського народу." ("Визвольний Шлях", 4, 1955, Лондон). Високу оцінку "Золотоверхого Києва" дає також д-р Д. Бучинський: "... книга достойна не тільки автора, нашої науки, ... а достойна нашого національного імені... Багатство ілюстративного матеріалу: пляни, фотографії церков, зразків церковного мистецтва, репродукції старих гравюр, фресок, фотографії мозаїк, орнаментів хрестів — такі чудові й рідкісні, що тяжко ними налюбуватися, тяжко здержувати подив до великого мистецького духа наших предків" ("Українська Думка", 30 травня, 1957 р.).

Найвищим досягненням проф. Олексі Івановича Повстенка була його славнозвісна монографія про Катедру св. Софії у Києві, плід його довголітньої праці над вивченням історії цієї найвидатнішої пам'ятки української церковної архітектури й церковного мистецтва.

Величний Собор св. Софії, як символ невмирущості України, височіє над столицею Української Землі. Тисячолітню Софію, величаву святиню України, найдорогоціннішу пам'ятку високого мистецтва Старої України, оспівали поети й письменники. Євген Маланюк писав:

"Тайни тисячоліття — в Софії стрункій,
Що поблідла, але ще ясніше, ще вище
Вироста, як молитва, в блакить."

"Можна уявити, — каже О. Гончар, — як повилася гідністю і гордістю народна душа, коли над довколишніми лісами й темними байраками так незвичайно тоді зблиснула вперше, засвітилась своїми верхами сонцесяйна Софія". І до наших часів, як каже М. Бажан:

"Вічним сяєвом, прозора і легка,
Горить мозаїка Софії злототканна".

Тисячолітня Українська Святиня стала темою великого роману сучасного українського письменника Павла Загребельного "Диво" (1968). Ось невеличкий уривок із цього роману:

"В 1240 році Київ був знесений з лиця землі Батием... І тільки Софія, сплюндрована, обдерта зсередини, вціліла, — стояла над пожарищем, над попелом і руїновищем, і підносила Богоматір свої руки в молінні за Київ на стіні, поставленій древнім будівничим так міцно, що не взяли її татарські пороки (себто тарани, старовинні знаряддя для руйнування мурів). Тоді й названо ту стіну **НЕРУШИМОЮ**, бо повірили люди, що вічно стоятиме цей великий правдивий собор і вічно здійснюватиме, захищаючи їх, свої руки створена великим художником першовіків Скорботиоока Жінка".

Далі Пало Загребельний пригадує, що "великий будівничий і прикрашатель собора митрополит Рафаїл Заборовський поставив у Софії ось цей різьблений іконостас, зрублений карпатськими дуборізами, серед яких минуло дитинство самого Рафаїла, поставив срібні царські врата" і після

цих слів П. Загребельний у думках ставить таке запитання: "(де вони тепер?)". На це запитання О. І. Повстенко дав відповідь на сторінці 179 своєї монографії: всі церковні дорогоцінності, прикраси золоті, срібні царські врата були пограбовані більшовиками. "Багато рук будувало й захищало собор, — пише далі П. Загребельний, — ще більше рук, мабуть, замахувалося на нього, але, мабуть, ніколи ще не нависала над Софією така загроза, як нині, бо й війни такої не знала ні наша земля, ні ціле людство". Такою загрозою був більшовицький намір висадити в повітря Собор св. Софії перед відступом радянських військ із Києва. Але цю страшну загрозу знищення Собору св. Софії відвернув Олексі Іванович Повстенко. 1941 року, коли почалася війна і коли більшовики перед своєю втечею з Києва мінували Успенський Собор Києво-Печерської Лаври і інші будинки, О. І. Повстенко був директором Софійського Архітектурно-Історичного Музею. Про героїчний вчинок О. І. Повстенка докладно розповів колишній голова міста Києва Леонтій Флоростівський у своїй книжці: "Київ під ворожими окупаціями" (Буенос Айрес. В-во М. Денисюка. 1952). На стор. 22-ій цієї книжки читаємо: "Собор св. Софії більшовики теж планували знищити. Вже перед втечею з Києва на територію городка, де міститься Собор, заїхала автомашина з вибуховими речовинами для мінування. Врятування нашої національної святині маємо завдячувати героїчній відвазі п. О. Повстенка, який не допустив цього злочину, переконавши "патріота" у військовій шинелі (що мав мінувати Собор) машину з вибуховими речовинами повернути назад."

Про цей факт згадав і Іван Коляска у своїй книжці "Two years in Soviet Ukraine". Toronto, 1969, стор. 168.

В одному з приватних листів, що їх одержав О. І. Повстенко від своєї колишньої секретарки Ніни Булавицької, читаємо таке важливе свідчення: "Не раз згадую Вас і той день, коли Ви врятували Софію від руїни. Я абсолютно певна, що лише Вам треба завдячувати, що ми не втратили і Софії, бо ж я чи не була єдиним свідком розмови між Вами і солдафоном, який перед відступом Червоної Армії прийшов шукати підвалів у Софії. Чи знають за це на Україні!..

Можна сміливо сказати, що О. І. Повстенко ДВІЧІ врятував Софію. Другий раз він врятував Софію від фальшування фактів більшовиками про нашу велику святиню, коли в наслідок довголітньої науково-дослідної роботи написав свою найвидатнішу монографічну працю "Катедра св. Софії у Києві". Цей монументальний твір вийшов у світ 1954 року у виданні Української Вільної Академії Наук у США. Ця книжка з текстом українською і англійською мовами має чотириста с'мдесят дві сторінки і 336 чудових ілюстрацій. Вона відзначається своїм високомистецьким зовнішнім оформленням, що його виконав сам автор. Без перебільшення можна сказати, що ця прекрасна книга становить найвидатніше явище в усієї книжковій продукції на еміграції за всі роки її існування.

О. І. Повстенко подав історію Катедри св. Софії з докладним описом останніх подій: більшовицької конфіскації дорогоцінних речей з храму св. Софії і варварського нищення іконостасів та мистецьких цінностей. Автор проаналізував загальний характер архітектури Софійської Катедри, подав опис внутрішньої оздобы Собору. В окремому розділі "Саркофаг Ярослава та інші гробниці" автор, подаючи докладний опис гробниці фундатора Катедри св. Софії великого князя Ярослава Мудрого, доводить, що високомистецька різьба, що нею оздоблена гробниця, виконана місцевими українськими майстрами. Особливо великий інтерес викликає шостий розділ книги "Мозаїки і фрески". Катедра св. Софії на увесь світ славиться своїми фресками (себто картинами, написаними фарбами по свіжій вогкій штукатурці) та мозаїками (себто зображеннями, зробленими з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених на цементі або мастичі різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців тощо). Відзначаючи змістовність і безпосередність подання євангельських сюжетів у фресках, автор звертає увагу на те, що в кожній більшій композиції відзеркалюється місцевий антураж. Наприклад, у фресці Благовіщення зображено Пресвяту Діву Марію на тлі Дніпрових гір. Діва Марія приходить по воду до криниці з відром на мотузі, а не до басейну чи якогось джерела і не з амforoю, як це бачимо в західних та південних зображеннях Благовіщення.

В останньому розділі "Будови колишнього Софійського монастиря" подано цікаву історію монастирських будов на Софійському подвір'ї. Великі заслуги у відбудові Катедри св. Софії належать меценатові українського мистецтва гетьманові Іванові Мазепі, заходами якого замість погорілої дерев'яної дзвіниці споруджено муровану Софійську дзвіницю. Особливу цінність має перлина української цивільної архітектури часів найвищого розвитку київського барокко — Митрополича Палата. Закінчується цей розділ описом більшовицького варварського нищення великої української святині. "Домова Митрополича церква була зруйнована, настінний живопис, а також дуже цінні ікони знищено. Вандали більшовицькі скинули хреста з Трапезної церкви, дзвони з дзвіниці забрали й вивезли."

Що ж нового вносить проф. О. І. Повстенко у своїй видатній праці про Катедру св. Софії? Найважливіше в цій праці ствердження української автохтонної оригінальності архітектури і мистецької краси Катедри св. Софії. Головна заслуга О. І. Повстенка полягає в тому, що він спростував і заперечив хибні твердження тих дослідників, які тенденційно намагалися довести, що Софійський Собор — це твір чужих майстрів. О. І. Повстенко означив стиль Софійського Собору назвою "українсько-в'зантійський стиль". Цим терміном означено не тільки архітектурний стиль Катедри, а й "цілу мистецьку синтезу її архітектури, різьби, малярства, мозаїк та інкрустацій". Цей стиль, як зазначає дослідник, "започаткований на землях великокняжої України ще задовго до офіційного прийняття християнства, і не тільки в церковному, а й у цивільному будів-

ництві". О. І. Повстенко довів, що Катедра св. Софії мала своїх блискучих попередників у Десятинній церкві та в княжих палатах.

Цю думку проф. О. І. Повстенка підтримав відомий художник проф. В. Г. Кричевський у рецензії на статтю О. І. Повстенка "Фрески і мозаїки катедри св. Софії у Києві" ("Українське мистецтво", І, Мюнхен, 1946).

Монументальна праця проф. О. І. Повстенка здобула високу оцінку з боку фахівців і численних рецензентів. Коли президент УВАН у США проф. М. О. Ветухів показав цю розкішно видану книгу професорам — своїм колегам у Колумбійському університеті, то, як свідчить Л. А. Дражевська, один учений, переглянувши цю книгу, сказав: "Якби ваша Академія більш нічого не зробила за увесь час своєї діяльності, то все одно вона цим виданням виправдала б своє існування".

Відомий учений-візантолог Кеннет Конант у науковому журналі "Спекулум" (жовтень 1955) писав, що він 1935 року був у Києві і докладно ознайомився з мистецькими цінностями Катедри св. Софії. Тепер він розуміє ту велику гордість, з якою Українська Вільна Академія Наук у США показує цю величну українську пам'ятку. К. Конант стверджує, що "автор книги правильно зазначає, що на цій величній будові від самого початку був український вплив."

Відомий мистецтвознавець С. Гординський в журналі "Юкреніан Квотерлі" писав: "Це чудова книжка, яка кожного зачарує почуттям прекрасного і буде одночасно відкриттям для наукового світу, бо жодна інша книжка про Катедру св. Софії не містила подібного багатства прекрасних виконаних ілюстрацій."

Прихильних рецензій на книжку О. І. Повстенка було багато. Уривки деяких рецензій надруковано в "Бюлетені" УВАН (ч. 15, липень 1956).

Які ж відгуки були на Україні та в СРСР? Офіційні представники влади були занепокоєні виходом у світ монументальної книги О. І. Повстенка. І от 1960 року в Києві видано книжку М. Й. Кресального "Софійський заповідник у Києві". Про поспіх цього видання свідчить відсутність покажчика, відсутність хронології та переліку ілюстрацій.

Року 1961 на книгу О. І. Повстенка з'явився відгук у праці проф. М. Каргера "Древний Киев" (Том 2. Москва-Ленінград, стор. 42-48). Проф. М. Каргер погоджується з проф. О. І. Повстенком про споріднення архітектурних планів і будівельних конструкцій св. Софії й Десятинної церкви, проте він називає Олексу Івановича "воинствующим украинским буржуазным националистом" і зазначає, що книга О. І. Повстенка має "зловбно-клевветнический характер". Про ці відгуки О. І. Повстенко докладно пише у своїй книжці "Катедра св. Софії у Києві й доля архітектурних пам'яток Великокняжої доби України (Нью-Йорк, НТШ, 1969).

Книжка О. І. Повстенка "Катедра св. Софії" стала окрасою громадських і приватних бібліотек, найкращим подарунком на свята. УВАН ще має кілька нерозпроданих примірників, і кожен, що й досі не придбав цієї винятково прекрасної

високомистецької книги, може ще придбати її за 30 дол., пославши чек на адресу:

"The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S. Inc.

206 West 100th Street, New York, N. Y. 10025. U.S.A.

Собор св. Софії — величний свідок української державності — в храмі св. Софії 1921 року відбувся Перший Всеукраїнський Церковний Собор, що відродив Українську Православну Автокефальну Церкву. Перед Катедрою св. Софії — на Софійській площі — 22 січня 1918 року проголошено Четвертий Універсал Української Центральної Ради про самостійність України, а 22 січня 1919 року, там же проголошено об'єднання українських земель в одну Соборну Українську Народну Республіку...

В часи найбільшої небезпеки, що загрожувала нашій святині, О. І. Повстенко врятував її від знищення. А написавши свою славну книгу про Софійський Собор, О. І. Повстенко вдруге врятував нашу святиню від більшовицького фальшування її історії.

Цим самим ім'я проф. О. І. Повстенка стало безсмертним в історії українського народу, в історії української культури.

Найкращим вшануванням пам'яті нашого видатного вченого, автора книжки про безсмертну пам'ятку нашої культури буде придбання цієї книжки й поширювання її серед української молоді і серед чужинців для ознайомлення їх із славною тисячолітньою культурою великого українського народу.

КОМПЮТЕР В УКРАЇНСЬКОМУ МУЗЕЇ

Управа Українського Музею в Нью-Йорку інформує, що вже почалась робота на компютері — подарунку від Олександра Тишівницького.

Цей подарунок О. Тушовницький зробив вшановуючи пам'ять Оленки Савицької, яка померла 26 квітня 1982 р. у наслідок трагічного випадку. Хегох компютер має всі найновіші удосконалення. Він полегшить ведення фінансів, картотеки і здобування нових членів.

3 РЕЗОЛЮЦІЙ 25-ГО З'ІЗДУ СУЖЕРО

26-го лютого 1983 року в приміщенні Катедрального собору, в Торонто, відбувся 25-й З'їзд Союзу Українців Жертв Російсько-Комуністичного Терору. З'їзд ухвалив наступну резолюцію як підсумок своїх нарад:

1. З'їзд палко вітає великий український нарід, з вірою в його успіх у боротьбі за свою незалежну державу.
2. З'їзд вітає всіх ієрархів Українських Церков і висловлює бажання об'єднання в одну Українську Апостольську Церкву.
3. З'їзд вітає всі українські наукові й політичні організації а зокрема Українську Револьюційно Демократичну Партію та її провід — почесного голову В. І. Гришка, голову М. Г. Воскобійника, ген. секретаря О. Г. Коновала, членів Секретаріату та ЦК УРДП, Крайові Комітети, осередки та все членство УРДП в

діяспорі, Фундацію ім. І. П. Багряного, весь провід ДОБРУС-у в Америці і Австралії та їхні осередки і все членство. Широ вітаємо Секретаріат Українського Демократичного Руху (УДР), культурно мистецькі, жіночі, молодіжні та професійні організації й установи в діяспорі та все українське патріотичне громадянство.

4. Тому, що 25-й З'їзд СУЖЕРО припав на рік відзначення 50-ліття великого штучно створеного комуністичною Москвою в Україні голоду, закликаємо українські церкви всіх віроісповідань відслужити панахиди по семи мільйонах МУЧЕНИКІВ голодової смерті.

Закликаємо українську пресу, радіомовлення і телебачення провести широку кампанію за поширення відомостей про голод серед англосовітського населення.

Відділам СУЖЕРО рекомендуємо взяти активну участь у відзначенні голоду. Члени СУЖЕРО, що в переважачій більшості є жертвами того голоду, зобов'язані улаштувати прес-конференції й виступати зі свідченнями в пресі, радіо і телевізії, а також всебічно допомагати в укладенні відозв, свідчень, листівок і книг про голод і розпослюджувати їх серед населення.

5. Ми протестуємо проти нечуваного русифікаторського наступу Москви в Україні і закликаємо наші наукові установи робити заходи протести перед парламентами урядів вільних держав.
6. З'їзд сердечно вітає Закордонне Представництво Гельсінської групи на чолі з ген. П. Г. Григоренком, як носіїв ідеї свободи й незалежності України, які здали свій іспит у совєтських тюрмах, концентраційних таборах і "психолікарнях".
7. Найщиріші привітання 25-й З'їзд СУЖЕРО засилає БОРЦЯМ-ДИСИДЕНТАМ в Україні, які стоять не тільки в обороні людських прав, але й за українську самостійну державу.
8. 25-й З'їзд СУЖЕРО в Канаді засуджує всіх тих, що ведуть шкідливу акцію супроти ген. П. Григоренка, як голови Закордонного Представництва Української Гельсінської групи і інших дисидентів.

ПРОГЛОШЕННЯ ШОСТОГО СОБОРУ УАПЦ

З Благословення Первоієрарха Української Автокефальної Православної Церкви, Блаженнішого Митрополита МСТИСЛАВА, скликається Шостий Собор УАПЦеркви, що відбудеться 26-29 травня 1983 року в столиці Англії, — Лондоні, в Катедрі Преображення Господнього.

Собор має опрацювати і затвердити статут для цілої УАПЦеркви в діяспорі, має відзначити 50-ліття штучного голоду в Україні та випрацювати й подати свої напрямні відзначення 1000-ліття Хрищення України.

Шостий Собор також відзначить ювілей 85-ліття первоієрарха УАПЦеркви Блаженнішого Митрополита МСТИСЛАВА.

ВЕСНА ДАВНІХ ДНІВ

Пригадалися степи мого дитинства...

На рівних просторах Таврії на межі з південною Катеринославщиною в ті давні роки було багато незайманих, цілинних, тоді ще подекуди з дикою ковилою земель, які від ранньої весни вкривались суцільним жовтим килимом трав. Буйним квітом свіріпи, жовтецю, гірчиці золотилася земля. Згодом до цієї розкоші додавав запашної медової барви кущистий буркун. А в невеликих видолінках з-під заростей чагарника несміливо визирали блакитні вічка пролісків. Трохи пізніше до жовтого килиму впліталися смужки синіх васильків.

На все життя весна моя степова залишилася в моїй душі забарвленою двома кольорами: жовтим і блакитним.

Такою барвисто-запашною була і рання весна 1918 року.

Катеринослав — уже й тоді не лише значне індустріальне, але й культурно-наукове місто, — вирував революційним, національним піднесенням. Широкий проспектом, пливучи з гори Соборної площі, прямувала велелюдна демонстрація. В її лавах, щоб не відстати, бадьоро йшов молоденький гімназист. Він увесь час намагався бути на самому чолі колони поруч з кремезним солдатом, який тримав у руках прапор. Прапор весняних барв. Ясним світлом сяють на грудях демонстрантів стрічки тих же кольорів. І у хлопця того на сірій гімназійній шинелі теж красувався він, жовтоблакитний вогонь.

Хвили весняного пробудження перекочувались довгим, широким проспектом. Грала музика, і лунали рядки Олесевої поезії:

"Яка краса! Відродження країни!"

Розквіт природи, відродження країни.

Коротка весна українського державного відродження незабаром заморозилася лютими вітрами з московської півночі, і ласкаві кольори — жовтий та блакитний — не встояли перед жорстоким, кривавим кольором червоним...

А в душі хлопця навічно лишився життєдайний спогад про ті веселі, запашні весняні кольори, що обіймали собою все від землі до неба. Справді ж бо, блакить — це широчінь моря, глибочінь неба. А жовтий колір — це земля моєї батьківщини, така запашна, квітуча ранньою весною. І довгі роки хлопець зберігав у своїх схованках весняно-запашну стрічку.

Щастя його, коли в зв'язку з арештом сім років пізніше агенти ДПУ не зробили дома трусу. Правда, його взяли не з дому, а просто на вулиці. І посадили до камери губернської тюрми, яка, мов на глум, стояла на тому ж проспекті, по якому він ще не так давно гордовито, з жовтоблакитною стрічкою на грудях, ішов у святковій колоні демонстрантів поруч з кремезним солдатом... І треба ж трапитись такому, — в тюремній камері він зустрівся з тим колишнім солдатом, завдяки якому прилучився був до політичної течії

повіривши, що можна буде знову піднести вгору прапор вільної України. Хай, думав він тоді, — на ньому буде й червона смужка, — без крові не обійтись...

Але повернімось трохи назад.

Батьки наші виховували дітей в любові до України. В хаті у нас лунала виключно рідна мова, хоча дитинство проходило в кацапському селі. Такі села були засновані на півдні України ще за часів Катерини яка вже тоді почала русифікувати поселенцями з Росії загарбані царською імперією українські землі. В одне з таких сіл — Гусарку на Катеринославщині — на початку століття заслали мого батька за його, як тоді звалось, українофільські переконання. Мовляв, щоб забув про них, щоб швидше зрусифікувався. Та не такої вдачі був батько Іван, син ковала Василя, кріпака пана Канкрини, замордованого паном за непослух.

Батько здобув освіту самотужки, бо систематично вчитися в школі не мав змоги. А згодом навіть зумів витримати земський іспит на право вчителювати в початкових сільських школах. Великою і жертвенною помічницею йому була у ті часи і назавжди дружина його Явдоха Григорівна. Родом з порівняно заможної сім'ї, здобула вона освіту у відомому тоді Тверському педагогічному училищі. Протягом майже двадцяти років вони навчали гусарців і від багатьох з них заслужили велику пошану на довгі роки. Доказом цього, зокрема, було й те, що в краєзнавчому музеї села, організованому племінником одного з гусарських учнів батьків, був великий, на всю стіну, стенд, присвячений педагогічній діяльності Івана Васильовича та Явдохи Григорівни Соколів. (До речі, мені вже тут стало відомо, що буквально через кілька днів, як ми виїхали до США, все, що стосувалося мене, було знято з вітрин того музею.)

В нашій сім'ї, особливо в дитинстві, обстановка була настільки сприятлива для загального розвитку, що ми майже всі у п'ять років цілком вільно читали. І не тільки буквари та шкільні читанки, а й художню літературу. В хаті була чимала, як на сільських вчителів, бібліотека, де крім російської та світової класики було багато книжок українською мовою. З далекої глушини (150 км від найближчого міста Олександрівська (нині Запоріжжя) батько ухитрився довгі роки передплачувати "Основу", "Киевскую старину", навіть "Літературно-Науковий Вісник", видаваний у Львові, та принагідно купувати окремі твори українських письменників. Був, звичайно, "Кобзар" Шевченка, Історія України Аркаса, книжка Боплана про Запорізьку Січ, твори Нечуя-Левицького, Глібова, Мирного, Кашенка. (Як дорого реліквію я зберігаю й досі у своїй бібліотеці кілька батьківських книжок, зокрема, Аркаса, видання 1912 року.)

Коли батьки нас почали навчати в Катеринославі, ми мали змогу ще більше збагачуватися знанням. Я вперше потрапив до такого великого міста та ще й відразу після сільської школи до міської гімназії. Правда, мене прийняли тільки до приватної гімназії Фавицького, і тільки через рік

я вже був учнем Другої Клясичної гімназії на Соборній площі.

Дитячі враження від Катеринослава міцно закарбувались у моїй пам'яті як усе незвичне, вперше побачине. Вперше — широкі вулиці з бруківкою, асфальтом, з високими, аж на три-чотири поверхи будинками; вперше величний Дніпро, неоглядний з висоти потьомківського парку з його царським палацом; вперше трамвай (бельгійської компанії), автомобілі, карети, візники... Саме проти гімназії, де я вчився, стояв собор, який запам'ятався мені тим, що він був задуманий як точна копія собору св. Софії в Константинополі, але грошей вистачило на значно скромнішу будову, однак, архітектори захотіли наочно показати, якого розміру мала бути споруда, поставивши навколо собору огорожу, відповідну до площі константинопольського собору.

Мабуть, не так легко було батькам вчити відразу трьох дітей у великому місті, однак, найбільша заслуга їхня була в тому, що вони змогли на час нашого навчання поселити нас в інтелігентній українській сім'ї. Батько взагалі в ті не зовсім безпечні часи мав постійні зв'язки з українськими колами. Навіть з кацапської Гусарки "Селянин" друкував свої нотатки, зокрема, в журналі "Діло". Листувався і особисто зустрічався з українськими діячами, особливо часто в справах археологічних знахідок з Дмитром Яворницьким. Знаю ще й те, що в прийомі мого брата до привілейованого комерційного училища вирішальну роль відіграв батьків знайомий — українець ректор училища "статський советник" Антон Степанович Синявський.

Не знаю, коли й як батько заприязнився з Іваном Михайловичем Трубою, але від року, — здається, це був 1915 рік, — сім'я цього інженера-залізничника гостинно прийняла нас трьох у свій дім по повний пансіон.

Про цей дім моя дитяча пам'ять зберегла багато найдрібніших деталей. На мене він справляв враження справжнього казкового палацу на три поверхи, з баштами, колонами, терасами, балконами, серед роскішного квітника з дивовижними клумбами, піщаними доріжками, альтанками. Стояв цей будинок у глибині двору, а на фронті вулиці був ще один триповерховий будинок стандартного типу. Все це було власністю І. М. Труби. Фронтний будинок по Пороховій вулиці (тоді номер 4) винаймався, а в тому, що в саду, жила сім'я Івана Михайловича: дружина його Віра Петрівна та троє дітей, старша Олеся і малі сини Тарас та Борис.

Запам'ятався мені цей гостинний дім, зокрема, й тим, що саме в ньому в ті роки я вперше дізнався про кольори українського державного прапора. Олеся, моя ровесниця, з якою я дуже подружив, якось показала мені кольорову гравюру з книжки, в якій писалося про козацькі прапори, гетманські клейноди, військове вбрання, зброю та вбрання українського війська. На одній з тих ілюстрацій був жовтоблакитний прапор. Олеся мені сказала, що то український державний прапор. Я, що вже до того часу читав повісті Кашенка, добре уявляв, як козаки під цим прапором летіли верхи на ворога-супостата...

В домі Трубів ми, селяки, проходили нелегкий курс опанування міською культурою. Особливо великий клопіт мені був з російською мовою. Гімназисти потішалися з моєї кумедної вимови. Скільки горя завдавало мені те, що я ніяк не міг знайти російського відповідника виразу "отакий завбільшки". Всякий раз я казав: "отаким завбільшки".

Немало клопоту я мав і з правилами поведінки за панським столом. Мене довгий час лякав зовнішній вигляд суворого Івана Михайловича, завжди чепурно одягненого в хороший костюм, ставного, з особливою борідкою, яку я потім бачив геть далеко пізніше на портретах Володимира Винниченка та у Михайла Авдієнка, одного з керівників катеринославської організації УКП, а перед тим у того солдата, що ніс прапор на чолі колони катеринославської демонстрації весною 1918 року. Правда, я й досі не знаю, хто в кого запозичив ту бороду.

Господар дому, видно було, вимагав від усіх порядку, ввічливості, певної етикету. Він завжди мав сидіти за обіднім стіл першим. Моє місце, фатальним збігом обставин, було якраз на протилежному від Івана Михайловича боці столу, і це тримало мене весь час у напруженні і тривозі, щоб, не дай Боже, не вчинити чогось недоброго за таким столом.

Господарі дому, особливо, дружина Віра Петрівна були дуже гостинними. У них, переважно літом, було гамірно від гостей. Іван Михайлович мав багато друзів з свідомого українського середовища. В їхньому домі бували Євген Вировий, Дмитро Яворницький, Антон Синявський, Василь Доманицький, Дмитро Дорошенко. Зрідка в гості приїжджала Олена Пчілка. Особливо в домі близькими були сім'ї Павловських та Кривенюків, з якими вони майже щоліта виїжджали разом на вакації до Сосниці на Чернігівщині.

Ця Сосниця, пригадую, тоді звучала як далека казкова місцевість. Скільки про неї цікавого говорилося. Які там чудові луки над чарівною Десною. Яке то миле, затишне старовинне українське село. Я з захоплення вислохував розповіді Олеси про той чудовий куточок. Однак, нас, певна річ, Труби не брали з собою. У нас була Гусарка... Лише зовсім недавно, майже перед самим від'їздом з України, мені довелося побувати у тій заманливій з дитинства Сосниці. Був я там з нагоди ювілею Олександра Довженка, який був родом з того села. Справді, то мальовниче село над прекрасною Десною з чудом уцілілими старовинними селянськими хатами. Одне з таких подвір'їв збережено місцевими органами влади пізніш. Це Довженкова оселя. На подвір'ї і у великій хаті заможного Петра Довженка, батька Олександра (не раз розкуркулюваного), зараз створено музей пам'яті славетного мистця. В хаті відновлені всі деталі минулого побуту, в окремих кімнатах — експонати, твори Олександра Петровича. На терені аж два пам'ятники: у дворі погруддя, а біля воріт юний, завзятий Сашко на весь зріст у динамічному русі...

Прожиті до осені 1917 року в домі Трубів часи на довгі роки збереглися у моїй пам'яті

особливо тому, що в юному віці я близько спізнався з поважним українським середовищем, почув про визвольні прагнення народу і, як зворушлива деталь. — саме в тому домі вперше дізнався про прапор України, жовтоблакитну національну емблему, з якою на грудях пізніше шов у святкових колонах катеринославської демонстрації.

Від тієї барвистої весни давніх днів минуло чимало десятиків років, і за цей час на своїй батьківщині, на землі українській я більш не бачив кольорів прапору моєї Вітчизни. Тепер же тут, не на своїй землі, доля дала мені велику і до болю вражаючу радість знову зустріти сотні, а може й тисячі юнаків, дівчат і дорослих людей з жовтоблакитними стрічками на грудях. Ото ж там, у Голмделі, на українському фестивалі в Гарден Стейт Артс Центрі, — і згадалась мені велична демонстрація 1918 р. на широкому катеринославському проспекті.

1923 рік. Інститут Народної Освіти (ІНО). Хоча друзі мої вважали соціально-історичні питання важливішими, ніж мова й література, до чого я більше схилився, бо в ті роки вже почав друкуватися в місцевій "Зорі", однак, ми сходилися в одному: нас єднала національна свідомість, і ми шукали можливостей виявити себе в політично-громадській діяльності. Цілком зрозуміло, чому ми так зраділи, почувши, що в місті існує партія, яка звалася комуністичною, але в справі національного питання була в опозиції до правлячої партії більшовиків.

Наприкінці 1923 року ми троє студентів ІНО, двоє істориків і один літератор, не без клопоту дізналися, що десь поблизу від редакції "Зорі" містився Губком (Губернський комітет) Української Комуністичної Партії (УКП). Це, звичайно, не було таємницею, партія діяла цілком офіційно, — ми навіть були вражені, коли нам сказали, що УКП була секцією Комінтерну. Отже, це не була підпільна організація, хоча довго ми не могли дізнатися адреси того Губкома.

Нарешті натрапили. Комітет містився на Широкій вулиці за рогом від проспекту, поблизу великого привокзального базару, так званої Озьорки. Темними вузькими сходами потрапили ми до скромного приміщення на третьому поверсі, яке складалося з чималенької залі і невеличкої кімнатки. В ній, як потім довідалися, містилися всі документи та офіційні матеріали міської організації, а в залі провадилися збори, навчальні заняття, бесіди. У перший же наш прихід ми познайомилися з керівниками організації Антоном Драгомирецьким, Михайлом Авдієнком і Йосипом Дідичем. Не скажу точно, хто з них які функції виконував, — усі троє звалися секретарями. Антон Драгомирецький виконував, крім іншого, нібито роль представника ЦК партії, бо досить часто бував у Харкові, де містився Центральний комітет УКП, очолюваний Андрієм Річицьким. Драгомирецький, кремезний, невисокий на зріст, робочого складу чоловік, неквапливий у рухах, був певною протилежністю Михайлові Оверковичу Авдієнкові, завжди по-солдатському ставному, енергійному, всміхненому, з ясними, пильними очима під густими бровами. В ті часи мав невеличку борідку. На ньому у всьому лежав відбиток військовика (він революцію зустрів у Петрограді і як солдат брав у ній активну участь). Довгий час носив військового покрою куртку. Чомусь я був певен, що то він був тим солдатом, який на чолі колони демонстрантів ніс прапор. Подібність була разюча, а запитати про це не було нагоди... Головним ідеологом і партійним пропагандистом в організації був Йосип Дідич. Худенький, невисокий, з аскетичним обличчям в окулярах старомодного зразка, завжди з книжками, чи газетами в руках та кишенях пальта, — таким він лишився в моїй пам'яті. Та ще й талантом промовця-пропагандиста. Без зайвих зовнішніх ефектів, абсолютно чітко і переконливо, глибоко аргументовано він читав нам лекції і виступав на диспутах з більшовиками, які іноді затівали такі політичні змагання.

Основним пропагандистським матеріалом, фактично програмовим для партії служив відомий публіцистичний твір "До хвилі" В. Мазлаха і С. Шахрая. В ньому висловлені причини й основи створення української комуністичної партії, окремої від партії більшовиків в Україні. Не говорячи про вартості та недоліки цієї партії, а також не перебільшуючи сили укапістів, треба сказати, що, не зважаючи на свою малочисленність, вона чимраз ставала все небезпечнішою для правлячої партії більшовиків, бо викривала її ганебну

Торонто відзначає 50-річчя великого голоду

ТОРОНТО ВІДЗНАЧАЄ 50-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

Управа Відділу Комітету Українців Канади — Торонто подає українській громаді наступне повідомлення:

I. На спеціальних ширших громадських сходинах створено **ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ** для відзначення **50-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ** в Україні, зорганізованого як цілеспрямований засіб для нищення українського народу.

II. Вищезгаданий Комітет, на своїх сходинах 10-го лютого 1983-го року, запізнавшись з думками поодиноких складових організацій та установ, устійнив наступний план праці і дії:

1. **ДОПОВІДІ** проф. Р. Конквеста, 8-го та 9-го березня 1983 р., в Торонтському університеті;

2. **ВИДАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ПРАЦІ, ФІЛЬМУ ТА ЗБІРНИКА** про організоване Москвою народовбивство в Україні;

3. **НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ** про голод в Україні наших наукових установ.

III. Заплановано теж відбутися **ВСЕГРОМАДСЬКУ ПРОТЕСТАЦІЙНУ ДЕМОНСТРАЦІЮ** 29-го травня 1983 року, яка почнеться біля будинку Онтарійського Парляменту й, після походу вулицями міста, закінчиться відповідною програмою біля будинку міської ратуші.

Закликаємо українську патріотичну громаду до якнайбільше численної участі!

УПРАВА ВІДДІЛУ КУК — ТОРОНТО

ролю в прислужуванні Москві в її політиці щодо України як власної колонії, а не рівноправної республіки. А матеріалу, конкретних фактів для викриття було немало: статистичні показники тоді ще не були секретом, а вони давали незаперечні докази про економічний визиск України, про одвертий грабунок багатств землі української.

Певна річ, нашим юнацьким настроям цілком імпонували програмові позиції укапів. Ми побажали включитися в діяльність організації.

До вступу в партію нас, правда не дуже закликали, тримали на становищі співчуваючих і охоче використовували на пропагандистській роботі серед місцевого робітництва. В той час партія основним завданням ставила поширення авторитету і політичного впливу на робітництво. Навколо були такі велетні української індустрії, як Брянський металургійний, Нижнєдніпровські вагонний та металообробні заводи, Новомосковські підприємства. На багатьох підприємствах укапівська пропаганда давала свої наслідки, — в ті часи основну масу робітництва складали місцеві жителі — колишні селяни-заробітчани. На Брянському заводі діяла активна хоч і нечисленна, партійна організація, очолювана кадровими робітниками доменщиками Скипою і Неклесою.

Нездатна змагатися силою ідей і практичними діями, влада більшовиків у Катеринославі, — одвертих україножерів типу Квірінба та Аверіна, вирішила вдатись до випробуваного засобу боротьби з інакодумцями — до прямих поліцейських репресій. Восени 1925 року, — кого вдома, кого в Губкомі, кого просто на вулиці, — в один день було арештовано близько двадцяти діячів укапівської організації. І мені, хоч і співчуваючому, випала така ж доля. Мене затримали відразу після моєї бесіди в робітничому гуртожитку на Челєлівці і відразу відвезли до міського відділу ДПУ, що містився на вул. Артема (між іншим, три квартали від моєї квартири. Після короткого формального допиту повезли до згаданої вже головної губернської тюрми у верхній частині проспекту.

Часу з тих пір пройшло багато, всіх деталей тюремного побуту не пригадую, проте основні події лишилися у пам'яті, далебі, навіки. Про це, гадаю, ще ніде й ніколи не писалося. В Україні, певна річ, про арешти комуністів не згадувалось, а на Заході правди про це не знали.

Всіх арештованих спочатку посадили в різні камери, але старші товариші Авдєнка і Драгомирецький швидко налагодили з усіма зв'язок і домоглися, щоб нас як політичних в'язнів звели до однієї камери. За кілька днів усі були в тісному гурті. І в прямому розумінні в тісному, бо приміщення було настільки малим, що багатьом довелося розташовуватись на підлозі. Незабаром встановили надійний, хоч і таємний, зв'язок з волею, на якій залишився Йосип Дідич.

Через кілька (не пам'ятаю) днів попередили тюремну адміністрацію, що оголосимо голодівку, якщо не одержимо підстав до арешту. Відповіді не одержали і повідомили, що голодуватимемо до тих пір поки всіх випустять з тюрми.

На другий чи третій день голодівки, яка проходила виключно організовано і дружно, з ініція-

тиви Авдєнка вирішили надіслати листа до Виконкому Комінтерну, секцією якого була партія укапів. Пригадую, з великим трудом роздобули шматок цупкого обгорткового паперу сірого кольору і заходились, мов запорожці турецькому султанові, писати, підказуючи писареві текст того історичного послання. А писарем, до речі, обрали мене. Лист був недовгий, бо й паперу мало, а головне старались якнайтісніше формулювати фрази, щоб поправок не робити. Пам'ятаю піднесено врочистий тон початку листа: "Не в ім'я мерзенної дипломатії, а ради найвищої справедливості ми, члени катеринославської організації Української Комуністичної Партії, секції Комінтерну, звертаємося з цим рішучим листом до Виконкому Комінтерну з камери катеринославської центральної тюрми..."

Лист цей щасливо дістався до рук Дідича, і якийсь час ніхто з нас не знав, що далі з ним діялось. Голодівка тривала далі. Десь на дев'ятий чи десятий день голодівки всіх нас уночі вивели на тюремне подвір'я і, не кажучи в чому річ, посадили у відкриті з високими бортами вантажні машини з озброєними вартівними і повезли широким проспектом. Одягнені ми були легенько, а до того машини їхали швидко, і тому всі добре померзли на осінньому вітрі. Нарешті бачимо, під'їхали до вокзалу, десь збоку від головного входу. Висадили з машин і під посиленням конвою завели, як небезпечних злочинців, до вагонів з загратованими вікнами. Світла у вагоні не було, і настрій у всіх був похмурний. Ніхто не міг сказати, куди повезуть. Все було в гнітючій п'ємі...

Ранком поїзд зупинився у закутку якоїсь станції. Взагалі весь шлях з тюрми і в потязі проходив у загадковій і загрозливій атмосфері, мабуть навмисне тиснучи на наші почуття і свідомість. Згодом таємничий морок подалу почав розвіюватись. У туманному ранковому світлі вирізались контури міста, куди нас привезли. Це був Харків.

Знову машини, на цей раз закриті "воронки" — і знову тюрма, славнозвісна царська Холодногорська центральна тюрма.

Голодівка тривала далі. Трималися стійко, не піддаючись на різні провокації з боку тюремників і не зважаючи на те, що фізичний стан декого був досить тяжкий. Я, наприклад, не пам'ятаю, з ким сидів у камері і коли опинився в головному правлінні ДПУ на Чернишевській вулиці. Пригадую великий кабінет, якогось чекіста за столом, він щось питав, я нічого не відповідав, хотілося спати... Потім наче уві сні згадував, як хтось з наглядачів внутрішньої тюрми того ж управління ДПУ виносив мене з камери на руках і носив вузькими східцями — голова моя зачіпалася об поручні кудись то вниз, то вгору...

Отямився в незнайомій, але дуже теплій кімнаті. Навколо мов кризь вату вчувався гомін багатьох людей, я лежав на каналі, наді мною стояла якась жінка і припрошувала випити щось із склянки. Який же то був смачний і життєдайний чай з молоком! Яка ж мила і добра була та жінка! Здалось, такою могла бути тільки мати.

Так ми того ранку були випущені з тюрми і старанням товаришів на волі одвезені до кварти-

НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

(10)... Дорогими для мене стали схили
Дніпра...

Автобус швидко котиться вулицями Києва. Ми їдемо оглянути музей під відкритим небом.

— Це ж десь за містом, як ми його знайдемо? — думаю вголос.

— Язик якось доведе, — заспокоює Христа.

Коло мене сидить приємна жіночка:

— І як ви ото не боїтесь самі мандрувати, — запитує нас.

Кожного разу, коли нам ставлять таке питання, мені щось тенькає, чому люди таке запитують. Я дивлюся на Христа — ти ж, мовляв, пояснювала, що все так просто, купив квиток і їдь собі на здоров'ячко, а людям бач воно збоку інакше виглядає. Вона і тепер усміхається, мовляв, не звертай уваги, вір мені, сиди спокійно і все буде добре. Всі наші мандри добре закінчуються...

Нарешті приїхали. Це аж за містом, серед поля. Купуємо квитки і чекаємо поки впустять. Пристаємо до гурту жінок з якогось виробництва. Розмова точиться "всесоюзною мовою". Лиш одна жінка час-від-часу закидає по-своєму. Та ще молода дівчина вперто чеше виключно українською мовою. Підходять хлопці, зачіпають її, жартують. Потім один з них хмуриться і вимагає: говори по-

ри, яка фактично була одним з приміщень ЦК УКП по Пушкінській вулиці. Господарка квартири — партійна діячка, дружина Андрія Річицького, секретаря ЦК, — товаришка Пісоцька ото так дбайливо відпоювала нас чудовим чаєм. Певна річ, всі були раді визволенню. Почували себе буквально на сьомому небі. А й справді, — будинок мав сьомий номер, а квартира була на сьомому поверсі.

Святковий настрій тривав недовго. Голодівка і лист до Виконкому Комінтерну хоча й звільнили нас з тюрми, однак, ніякої перемоги партії не принесли. Навпаки, тільки прискорили ліквідацію партії. Ніякого значення не мало те, що в ухвалі Виконкому за підписом Мануїльського не було сказано про ліквідацію партії, а лише, мовляв, про влиття укапістів до партії більшовиків.

Що це означало, історія підтвердила: фактичне знищення.

Коли я приїхав додому в Катеринослав, в тоні батькової розмови відчувались нотки поваги як до рівного (йому вже довелося не в одній тюрмі сидіти), він довго розмовляв зі мною, цікавився дальніми життєвими планами.

Згодом я запитав, чи не приходили до нас робити трус після мого арешту. Він заспокоїв мене. Я поцікавився, чи не бачив він моєї святкової стрічки. Він вийшов з кімнати і за кілька хвилин приніс трохи зім'яту, але все ж так само весняно запашну жовтоблакитну квітку.

російському. Дівчина знітилась, змовкла на хвилю і перейшла на їхню мову.

Ми простуємо полем. На горі стоїть млин, далі — церква. Хати розташовані по областях: Полтавщина, Чернігівщина, Слобожанщина, Поділля, Полісся. Музей ще не закінчений. Ми ходимо від однієї до другої "області" і захоплюємось.

— Оце моя мати і досі в такій хаті живе! — вигукує одна.

— А я б і не проти мати отаку хату й садибу, — озивається друга. — Куди краще ніж теперішня квартира.

Пірнаєм у давній світ. Всі господарі тут надіялися на себе, на свій розум. Все зроблено власними руками. Ось хата ткачихи. Тут варстат, прялка, веретено, гребінь, висять пасма прядива. Надворі стоїть терниця, лежать коноплі. Колись їх мочили, сушили, потім тіпали на терниці, поки обпадала із них кістриця, робили прядиво. Поруч стоїть хліборобська хата, біля неї клуня. Там складали снопи. На подвір'ї, на току, ціпом молотили збіжжя, а потім решитом відвіювали, проти вітру, полову від зерна. Біля клуні стояв саж для свиней, а для овець кошара. Далі хата гончаря. На подвір'ї яма, де вони випалювали свої вироби. Працювала вся родина, включно з дітьми.

— Не так, як теперішні, розбалувані. Як би поробили отак день-у-день то знали б усьому ціну.

— Та що там діти, тепер і дорослі не кращі. Вчаться, вчаться, а піде робити, то стук, грюк, аби з рук. Не совісно працюють. Бо знає йому ним не користуватися, як треба щось, — піде готівеньке купити...

Заходимо також до хати внука старшого брата Шевченка. В полтавських хатах мене вразили чудові рушники, чарували їхній стиль і краса. Як гарно підібрані кольори. Як грубі, порепані від тяжкої праці, сільські руки, змогли вимережати такі мережки? Артистична була в них душа. Ніякі школи того не навчать, то вже в них вроджене відчуття краси. А в Слобожанщині, теж яке ніжне вишивання. Це вперше зтикаюся з їх багатством і усвідомлюю, як мало я знаю скарби свого краю.

На Поліській кутку нас разила велика бідність. Віконця малесенькі, хати курні — без коминів. Тут же на подвір'ї стоїть у землі мала хатинка, де молоді, як поберуться, проводять медовий місяць. Всім цей звичай дуже сподобався. Краще ніж зразу з свекрухою жити.

З Рівного приїхали співаки й танцюристи із самодіяльного ансамблю "Берізка". Тут серед поля почали давати концерт. Гарні одяги, молоді голоси й личка. Лине українська пісня. І люди на їх голос сходяться з усіх кутків.

Вертаємось до готелю. Там нас чекає несподіванка. До сусідки рідня приїхала. Почалися обніманнячка та цілуваннячка. Можна співати пісню: "Ой чи живі, чи здорові всі родичі гарбузові". Потім вибачаємось, саме сьогодні запрошені гості, отже побачимося аж увечорі.

Ідемо за місто, минаємо ліси й поля. Нас уже чекають. Заходимо на подвір'я. Біля хати росте вишняк, ягоди якраз досягають, грядки тягнуться майже до ганку. Тут же й криниця з помпою, яку самі змайстрували. Заходимо в хату. Сідаємо. Зійшлися і з'їхалися їхні родичі. Дехто говорить чудовою українською мовою, інші гіршою, деякі зовсім не вміють. Розпитують про своїх рідних в Австралії. Закусюємо. На столі і м'ясиво й городина, все своє. Так що їмо аж за вухами лящити, не соромлячись. Пригублюємо по чарці шампанського.

Якось так нам повезло, що по всіх наших гостинах, ніхто з господарів не питуший. Отак по одній, для годиться, вмочать губи і досить. Шоферам взагалі не можна, бо втратять право їзди. Лиш раз під Львовом нам трапилося. Набрався один та й давай до нас залицятися. Тут надворі темніє, шофера нашого немає, а він ледве язиком поверне, а все ж щось верзе і ще ближче підсувається. Отоді ми парка попарили. Та ще в готелі у Львові раз один молодчик, з плящиною в руці, до себе запрошував. Ми тоді подякували йому: "Не п'ємо, та й не випадає нам, жінкам, до вас заходити".

— Ну то я сам до вас зайду, — каже він. — поговоримо, бо приїхав в командіровку, а тут неділя, сумно, хоч вовком вий.

А сусідка й відказує: — Відчепись, бо з того пива не буде дива.

— Чого ви такі не компанійські? — образився. Так і лишився він "при бубнових інтересах", як говорять тутешні.

Від гостей вертаємось пізно. Подорозі виходимо з метро дивитися на Дніпро. Вечір. Згадується пісня "... спить натомлене місто, мирним лагідним сном, ген вогні, як намисто, розлились над Дніпром...". Ото, мабуть, і той, хто складав ці слова, теж стояв такої ночі і дивився... І де в Києві не підеш, в яку пору дня чи ночі не глянеш, побачиш Дніпро і захопишся ним.

Проїхавши декілька станцій, з метро сходами ідемо на поверхню. Рухаємось так швидко, навпроти люди спускаються вниз. Оглянешся, так наче глибоко, аж страшно.

Родичі отаборилися теж в нашій готелі. "Приїхали, приїхали з цукерками й з горіхами..." співається у пісні, а тут ще й торт і до торта. Сідаємо всі на ліжка, знайомимось, міняємось дарунками. Згадуємо спільне минуле, переходимо на сучасне:

— Дочка твоя не дуже добре українською мовою говорить, — зауважує він, згадуючи її відвідини.

— А твоєї? — паленіє сусідка.

— Ні, не вміють, — признається сусідка, — знаєте всі навколо інакше то й вони так.

— А нам в Австралії гадаєш легко, рідної мови навчити!?

Христя розпитує за батька. Дитиною була, як забрали його. А коли вернувся, їх вже не було. Довідався нарешті де вони і чекав листа. Скільки років мріяли почути, побачити. Все життя цей батько в їхніх снах і думках. Мати їхня щодня про нього їм згадувала: "А пам'ятаєте, дітки, як батько наш те сказав" (або те зробив). Згадували його, коли сідали за стіл на Св. Вечір, як справляли вродини, інші свята, коли одружувалися і пізніше, як хрестили дітей. І от, коли та мрія, хоч дрібкою мала здійснитися, коли мали почути від нього вісточку, він взяв та й помер. Роки чекав, надіявся, сподівався, а декількох днів не дочекався на їхнього листа!

Родичі з ним спілкувалися, як вернувся, отож Христя випитує про нього рідного-незабутнього і складає все це обережно у серці своїм, на дні в окрему скриньку, де лежить в неї все найдорожче. Допитується де похований, щоб хоч фото матері привезти.

Родичі у Києві вперше. Так, що не вони нас, а ми їх скрізь водимо. Ідемо до Андріївського собору, до Св. Софії. Тут, на подвір'ї, один добродій продає квитки на концерт у палаці "Україна", запевняє, що місця найкращі.

— Не купуй, раз тут продають, значить, погані, — зауважує Христя.

Я не вірю і звертаюсь до продавця:

— Ми з Австралії, раз нагода побувати, то, будь ласка, скажіть правду.

Чоловік вагається — ну, може, не найкращі, але сразу коло них.

Треба ж і окультуритись. Увечорі, ідемо до палацу "Україна". Це дуже гарна будова. Людей багато. Жінки святково вдягнені, але без панчіх. Справді, для чого вони літою, тільки лишні витрати. Ми теж підтримуємо цей звичай. По сходях піднімаємось до зали. Шукаємо свої місця.

— Та ні, — кажуть, — беріть вище.

Лізьмо, питаємо, лізьмо все вгору та вгору. Наші місця аж під дахом, передостанній ряд. Посідали, як кури на бантину.

"Не злим, тихим словом" згадую нашого продавця.

Внизу величезна сцена. На кону посередині стежка, яка рухається, при потребі. Так, що заводить артистів на кін, як починають і відвозить з нього після виступу.

Раптом там закрутилося, заблимало кольорове світло, кидаючи райдужні смуги. Затряслися, від голосної музики, стіни театру, заверещали артисти. Концерт почався. З несподіванки, я мало з шкіри не вискочила. Свят, свят, свят! Де ми!? В Австралії на поп концерті, чи в Україні? Наші родичі заскочені, видно теж не модерні. Затупляють вуха і проказують: "Це випробування нервової системи!" "А мовою якою співають."

Нарешті перерва. Відпочили та й знову починають. В другій половині вже краще, чути й українські пісні. Можна сказати пів-на-пів. Виступають окремі ансамблі й солісти. Ось, у китариках і вишиванках, виступає шкільний хор. Ми зачаровані їх співом. Оплески голосні і довгі. Христя від захоплення перехиляється з ряду і з таким ентузіазмом плеще, що й сусіди оглядаються.

— Годі вже, — тягну її за руку. Але вона б'є і б'є у долоні... і так після кожної української пісні.

— Задоволена? — питаю як концерт закінчився.

— Рідних пісень мало, — зідхає вона. — Дають по чайній ложці, як ліки.

— Хорошого потрошку, — проказую її улюблену приказку.

Дванадцята година, вертаємося додому. Всі вулиці захащені людом. Повні трамваї, автобуси. Все суне з кіно і театрів. Ледве втискаємося в автобус. Оце вперше мало без гудзиків не лишилися. За квитками ніхто й не питає. Не треба й "компосірувати" їх (пробивати дірочку приладом, що прикріплений до стіни). Хоч, квиток 4 коп., але й то гроші.

На другий день збираємося їхати в доларову крамницю. В готелі до нас підходять двоє смаглявих в турбанах, мабуть араби, і запитують як добратися до Св. Софії. Доглядачка англійською мовою, майже не володіє, просить нас пояснити. Розказую який взяти автобус, де вставати. Вони дивуються: "як ви, туристка, і по тутешньому розумієте!" Приємні хлопці! Усміхаються: "то, може, підемо разом оглядати?" Але Христя тут все перекапустила:

— Пішли, — каже, — бо ти договоришся... — Ще у гарем попадемо, хто зна звідки вони.

Ми з Христею вирішаємо, хоч одним оком глянути на базар. У Києві їх декілька. Ідемо до того, що найближче в центрі, на Басарабку.

Під накриттям торгують тут тіточки і дядечки, всячиною: городиною, ягодами, свіжениною. Ходимо, прислухаємося до мови. Міщани звичайно цвенькають, а ті, що продають, з'їхалися з навкол'шніх сіл, відповідають їм рідною мовою. Христя дивиться на них і проказує: "такі вони мені всі рідні та милі. Я б кожного з них розцілювала за те, що свого не цураються."

Саме ягідний сезон. Купуємо собі кілограм суниць і відходимо убік поласувати. Поруч нас жіночка стоїть. Продає свіжинину: здір, кишечки, м'ясиво. Дехто з міщан не знають, що і до чого, от вона їм і пояснює: "Здір як на сковородці пожарите, то й жирок вам буде".

Починаємо з нею розмову.

— Ми з Австралії.

— З Австрії?

— Та ні, із Австралії. Це така країна, аж на кінці світу.

— А я сорок кілометрів від Києва. Зараз з чоловіком на пенсії. Хто розбитний, не лінується, прожити можна. Розведе кури-гуси, кабанчика, та городиною обзаведеться. Повезе все це на базар, продасть, вже і є свіжа копійка. А дочки наші заміж повиходили, в місті живуть, то ми й їм помагаємо.

— Чи ж мову свою не забули, — запитуємо.

— Хіба ж можна, звичайно знають. Вони між собою дома по-своєму говорять, а між чужими, коли треба, гергекають. — і вона підморгує нам...

Сьогодні ідемо до Києво-Печерської Лаври. А тут же стільки цікавого. Хіба ж за один день все оглянеш. Туристів стільки, й не розминешся. Над воротами збудована церква. Кажуть, стара, ще з

дванадцятого століття. Дивимось і все думаємо, це ж тут ступали князі і вся їхня свита. Скрізь у Києві де не оглядаємо старовину, відчуваємо там княжий дух.

Ідемо оглянути мініатюри. Це робота нашого земляка Миколи Сергійовича Сядристого. Найславніша тут підкована блоха, але й інші дуже цікаві: мініатюра зроблена у розрізаній половині вишневої кісточки, у машинці та багато інших. Все це треба оглядати через збільшувальне скло. Дати, в іншій будівлі розміщений музей театру. Тут майже нікого немає, бо він збоку і йти до нього треба якимись закапелками. Тут афіші з перших українських театрів, часів Садовського. Ось афіша з вистави "Назара Стодолі". Тут фота з артистів, п'єс, різні реліквії. Чорна сукня Марії Заньковецької з її останнього виступу. Всі стрічки з написами, які їй піднесли вдячні і захоплені нею глядачі. "Нашій зорі"... "Нашому соловейкові..." читаю з них. Лежать речі, які люди носили за тих часів ідучи до театру: рукавички, віяло, парасоля, бінокль. Показано перші театри-вертепи, маски скоморохів.

Розказують, що одного разу, цар після вистави, забавив артистів побачити, не давши їм часу розгримуватися. Заньковецька дуже образилася таким ставленням до них і вирішила на його запитання не відповідати.

Стаємо в чергу, щоб оглянути коштовності. Це найпопулярніше тут місце. Торбинки й фотоапарати треба лишати при вході, де стоїть міліціонер. Час оглядин обмежений, бо інші чекають.

Починаємо з наших давніх предків. Золоті речі, викопані з могили, на них тонка робота різблення, щоб повністю оцінити, треба розглянути його під збільшувальним склом, яке тут і є. Ось наша давня прапращурка лежить спочиває, самі з неї кісточки zostалися. Видно була "велике кабе", бо на кожному пальці її рук і ніг має перстені. На шії теж важезна прикраса. Сильні були наші прабабці, якщо таке носити могли. Деякі намиста з кольорового каміння такі гарні, можна й зараз носити. Потім ідуть пізніші століття, багато церковних коштовностей вигаданих і різблених. Та хіба ж його усе й запам'ятаєш. Виходимо надвір. Ідемо, познайомившись з однією бабусею. Вона веде й показує: оце плита під ногами зі старим написом. Він стверджує, що тут поховані стяті голови Іскри і Кочубея. Послали доноси ревні царські слуги, на гетьмана Мазепу, а цар не оцінив їхню службу, взяв та зопалу одрубав їм голови. Потім шкодував, а може й ні, донощиків завжди вистає.

Спускаємося доріжкою вниз до нижніх печер. Заходимо всередину. Коридором спускаємося все нижче і нижче. Він вужчає, часом ледве пролазимо. Віє холодом, темно, десь збоку блимає світло. В печерах збоку ніші, на них лежать кісточки і черепи праведників. Як вони тут терпіли з своїми ревматизмами? Виявляється, повітря тут і ґрунт винятково сухі, тіло не розкладається, а висихає. Деякі з них лежать збоку, обгорнені, а зверху рука виглядає, тобто кістки обтягнені чорною шкірою. Брр! Читаємо назви, наче знайомі! Та це ж Ліна Костенко в "Марусі Чурай" описала: "На другий день були ми у печерах, тя-

Карпо РОГОВСЬКИЙ

ХУДОЖНИЦЯ ЛЮДМИЛА ТЕМЕРТЕЙ

У Торонто, в приміщенні "Трипілля артс" при вул. Блур захід від 24 листопада й до 4 грудня 1982 р. відбулася виставка картин художниці ЛЮДМИЛИ Темертей (LUDMILLA).

Виставку (VERNISSAGE) відкрила сама художниця, в оточенні своєї родини й друзів — українців й іншомовних співгромадян. "Виставка рисунків", як її названо в запрошенні, включала понад 30 картин, кожна з окремою назвою по англійськи, в гарному обрамованні. Бажаючи відвідувачам було вручено біографічні дані про мистця, перегляд дотеперішніх виставок і відбитки деяких оглядів про попередні виставки, а також уривки з критики деяких знавців художнього мистецтва. На жаль приміщення виявилось замалим для вигідного руху великої кількості відвідувачів й можливості спокійно вчитися в зміст виставлених картин.

Виставлені картини були вибрані частинно з нових праць, а частинно позичені в приватних власників. Ось назви більшості цих картин: *Гуси, Бандура, Ганна в мереживі, Свекруха, Гуцулка, Зима, Українські строї, Гуцульська пара, Шантал, П'юнер прерій, Літній день, Циганка, Оксана, Біле на білому, Подолянка, Заборонений овоч, Моцартові, Пестливі проміння, Вахляр з павича, Засватана, Барв'юк, Відвідини, Мрія.*

Перше враження від картин — це досконалість рисунка, точність найдрібніших почерків і їх суцільність, тонкість переданих рис облич людських, багато світла і відпруження для глядача.

Людмила Темертей, дочка батьків українців з Донбасу, народжена 21 серпня 1944 р. в Чехо-Словаччині, куди доля закинула її батьків під час Другої світової війни. Сьогодні, Людмила й її батьки — канадці, живуть у Монреалі, пров. Квебек. У Людмили своя родина, син Микола й дочка Калина — обоє говорять гарною українською мовою.

Своє знання, вишкіл і вглиблення в культуру образотворчого мистецтва Людмила набула в таких школах: Сир Джордж Віліамс Скул оф Файн Артс і Ікол ди бо/з/ар у Монреалі, Королівська академія мистецтва в Брюссель, Бельгія. Після закінчення школи, Людмила працювала як мистець-ілюстратор в МекЛін Гантер Паблікешн, як заступник директора мистецтва при французькому журналі "Шатилін", а в останніх роках працювала як самостійний мистець, у власній студії.

Від 1974 й по кінець 1982 років Людмила відбула вісім виставок картин, а саме в Торонто, Оттаві, Едмонтоні і Монреалі в Канаді, в Дітройт,

лись в руках давніх галярей..." А далі "Це преподобний лікар Агапіт, а це Алиппій, майстер на весь світ, це Нестор, найщасливіший з дідів, а це Мардарій, що не мав майна, а це Парфутій, що не пив вина, це преподобний схимник Силуян... Це Нестор, другий, зветься він Некнижник, а це Сисой, що хіть свою презміг"...

І зразу ці всі ребра і гомілки перестають бути страшними, вони наче давні знайомі і майже люди, з своїми слабостями, уподобаннями... Виходимо на поверхню і зідхаємо із полегшенням: хай живе ясне сонечко, свіже повітря, зелена травичка і співучі пташки! Ми з Христею вирішаємо, що в праведники не годимося, ми звичайні грішники, нас нічим не заманиш жити в печерах.

Піднімаємося вище, підходимо до стіни, якою обнесена Лавра. Дніпро здалека поблискує, безліч парків зеленіє навколо, красуються золоті бані церков. А скільки їх було раніше, який тоді Київ був?! До нас підходять туристи французи: Київ найкрасивіше місто з цілого союзу, заявляють вони. Ми з ними повністю згоджуємося!

СВІТОВИЙ КОНГРЕС ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ АПЕЛЮЄ ДО ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СПРАВІ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ СРСР

"Російська комуністична імперія, а не 'федерація вільних і суверенних народів.' " — це наголовок меморандуму Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ) до Об'єднаних Націй.

Меморандум починається короткою історією СКВУ, а далі розглядає роки української незалежності і стверджує, що, всупереч комуністичній пропаганді, советську владу в Україні встановляли не українські комуністи, а російські комуністичні війська на своїх багнетах.

У меморандумі також згадано, що під час "переговорів" про створення СРСР, делегати українського комуністичного лялькового уряду пропонували тип федерації з ширшими правами і привілеями для республік, але їхню пропозицію провалив Сталін. Советський Союз — це в дійсності централізована й тоталітарна російська імперія під фальшивою вивіскою "соціалістичного коммонвелту" — стверджує документ.

Меморандум пригадує про звернення Українського Національного Визвольного Руху до Об'єднаних Націй в 1979 р., в котрім 18 відомих українських політв'язнів в СРСР уповноважили президента Світового Конгресу Вільних Українців ужити дипломатичних та інших заходів, потрібних для повернення відділення України від так званого СССР і створення незалежної української держави.

Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?

Людмила Темертей

США та в Лондоні, Англія. З цих виставок три були в групі з іншими мистцями, а п'ять самостійних (соло).

Головна тема рисунків Людмили, як заявляє вона сама, це відображення "радості, гармонії, краси", зокрема в жінки, прикрашення її костюмами, переважно українськими, через які можна виявити найглибші людські почуття. Жіночі обличчя, відтворені Людмилою, виявляють високі якості портрету, з повним виразом природної жіночої краси і ніжності, переданої таємною грою детальних почерків олівця і відтвореного мистцем світла, грою між недоторкненими полосами паперу й ледь помітними почерками кольорового олівця.

Велике вміння віддати відтінки світла, дати зміст порожнім полосам паперу — це мистецька таємниця Людмили. Про те, що сама художниця свідомо своєї таємниці, свідчать хоч би такі назви картин, як "Пестливі проміння", або "Біле на білому". Художниця користується переважно кольоровими олівцями conte, а також tempa і pastel.

Всі картини Людмили навівають якимось теплом і спокоїм, навіть при такій композиції як "Свекруха".

Самітні постаті виїмково вдалі, пар або груп небагато поміж картинами Людмили. Взагалі її увага зосереджується на жінках і мало на мужчинах. М. Антонович-Рудницька, своєму оглядові виставки праць Людмили, що відбувся в листопаді 1982 р. в Монреалі, слушно дає такий заголовок: "Перемога жіночості в мистецтві Людмили".

В своїй мистецькій насназі Людмила постійно стремить до відображення вічної краси, наперекір багатьом напрямкам сучасності, які неначе відштовхують вічність краси кудись назад, а вивисшують корисність краси, або торгування нею. Це, головню, у відношенні до жіночої краси. На виставці були картини, що відображували красу оголеного жіночого тіла, але в них еротики немає. Подібно висловилися більше критиків хоч би про картину "Мрія"; в цій картині показано молодого мужчину, що мріє про досконалу жінку, яку

художниця відобразила поруч в повній природній красі.

Любується художниця у відображенні на своїх картинах чудових українських національних костюмів, з неперевершеними в світі, своєю красою і гармонійністю, вишивками. Людмила, хоч і не бачила України, але своїм настирливим вивченням українських костюмів і вишивок, весільних обрядів і взагалі пізнанням української культури, зуміла досконало визначити українську ношу й зокрема вишивку з різних провінцій України. Вона, в своєму рисунково-кольоровому відтворенні на картинах передає глядачеві красу вишитих костюмів не тільки як "етнічну" українську цінність, але й як мистецьку цінність взагалі. Відомий письменник і критик Стефано Шапіро, що перебуває в Італії, пише так у "Ознайомленні з Людмилою рисунками і літографіями": "Людмилині вишивані костюми, це не тільки вияв етнічності, як когось здавалось би на перший погляд. Радше, (ці костюми) нагадують необмежену багатогранність і кінцеву гармонію природи, а ще точніше, людину в природі."

В своєму огляді про виставку Людмилиних картин в грудні 1974 р., бл. п. Оріся Судчак писала в "Новому Шляхові" в лютому 1975 р.: "Людмилу, як вона заявила — дуже цікавить фолк-льорне багатство. Вона вважає його невичерпним джерелом натхнення для своєї мистецької творчості і плянує приділити в майбутньому окрему увагу цьому аспектові української культури."

Людмила до цих пір дотримується того, що заявила в 1974 році.

Аналізуючи чар світла в картинах художниці, критик Стефано Шапіро пише: "...так як Людмила відтворює кольор вживаючи світло, а природу через гармонійне злиття деталей, так вона надає життя простором" своїм вибором і наставленням форм."

Підкреслюючи високу якість рисунка Людмили, Шапіро пише: "Рисунок є основа образотворчого мистецтва. Що б маляр не додавав, воно залишається несуттєвим без рисунка..."

У Людмили свій питомий стиль. З однієї сторони в її працях знаходимо традиційність сюже-

Заборонений овоч

ДЕЩО ПРО ПОЕТИЧНЕ НАДБАННЯ ЮРІЯ БУРЯКІВЦЯ

(До 60-річчя з дня його народження)

Гуцулка

ту в навітленні костюмів, з другої сторони в неї повернення до рисунка людського обличчя і тіла, що являє собою радше щось нового в напрямках модерного мистецтва. Здається ідеалізм і реалізм гармонійно поєднуються в Людмиленому мистецтві.

Великий талант Людмили Темертей, можливо, виявить в ближчому майбутньому нові ділянки творчості в ширшому діапазоні образотворчого мистецтва. Таємничість в жіночих обличчях на картинах Людмили говорить про ще невиявлені сили в творчій душі художниці, які, із за причин відомих тільки їй, чекають свого визволення на папір і полотно.

Картини Людмили навівають життєрадість, легкий настрій, почуття краси й тому вони швидко розпродаються.

Барвінок

Цей ювілей цього нашого плодovitого, але занедбаного в нашій критиці поета й прозаїка, що припав на цей 1982 р. (він нар. 26 квітня 1922 р.), скільки мені відомо, відзначено менше, ніж скромно. У квітневій числі ж. "Нові дні" була надрукована, може, тільки трохи більша, ніж чвертьсторінкова біографічна нотатка "До 60-ліття Юрія Буряківця", що її, мабуть, написав сам письменник, з додатком його портрета на другій сторінці (а не на обкладинці, як звичайно в цьому журналі роблять у таких випадках) та вміщенням на цій же другій сторінці одного не найкращого з його величезного надбання вірша "Мова". Ще гірше відзначено (якщо можна вжити в цьому разі слова "відзначено") в ж. "Визвольний шлях", кн. 8 за цей же 1982 р. Властиво, це відзначення можна ще більше, як "новоднівське", назвати "самовідзначенням", бо воно висловлене тільки в формі неопареллю надрукованої присвяти його поезії "Мойй матері" — "До 60-ліття з дня мого народження нар. 26 квітня 1922 р." (без потрібних тут розділових знаків, — тут би треба було взяти в дужки дату народження) та без будь-якої хоч би примітки від Редакції, як цього немає й у "Нових днях". Крім того, надруковано й у "Визвольному шляху" тільки три з його ранніх поезій — з 1941, 1943 й 1946 років.

Я не хотів би, щоб хтось зрозумів моє слово "самовідзначення" як якесь глузування, бо це тільки констатація того, що в нашій дійсності письменник чи діяч, який не належить до якоїсь партії чи кліки, це той, хто подає свій голос у пустелі. Та й у Буряківця це не вийшло так, як у одного "поета без таланту". Цей останній мобілізувавши рецензентів для відзначення свого 60-річчя, майже негайно почав "мобілізувати" таких авторів для відзначення й свого 65-річчя, надрукувавши в одній газеті статтю про свою творчість одного такого рецензента, мабуть, з власною допискою, що мовляв, ця стаття друкується порядком готування святкування для його 65-річчя.

Але в чому ж причина такого занедбання цього не тільки плодovitого, а й талановитого, як про це я напишу далі, поета? На жаль, на це питання й мені відповісти не так легко. Можливо, що в цьому якоюсь мірою винен і сам Ю. Буряківець, який, поперше, друкувався тільки в своїх власним коштом видаваних книжках (за війняткою однієї) та ще й ніяк не поширюваних, дарма що видавах їх, як я аж тепер довідався, по тисячі примірників, а в наших журналах не "появляється" (я, напр., не пам'ятаю, щоб десь у наших часописах його вірші, а тим більше прозу бачив). А подруге, він жив (після таборового перебуван-

ня в Німеччині, в Авгсбурзі, де й я його знав) тут, у Америці якось осторонь від нашого культурного життя, не виступав на літературних вечорах, у клубах і, мабуть, не вислав своїх видань можливим рецензентам...

От і я, наприклад, написав про його "плодовитість" у своїй статті "завдання нашої літературної творчості на чужині". На підставі тільки того факту, що він за короткий час ще в Німеччині видав аж три збірки поезій, так: "Ліричний Ю. Буряківець переборщує в кількості". Про якість тих його, без сумніву, початківських поезій тоді ще не можна було говорити. Таке враження від тих його збірок було, мабуть, і в його однолітків, бо й Юрій Балко (мій син), також тодішній початківець, у своїй жартівливій "Молитві молодого поета", пізніше надрукованій уже в США, в моєму журналі "Всесвіт" (ч.1, Нью-Йорк, 1950 р.), просив Бога зробити його, автора "Молитви", "таким великим, яким не був ніхто ще зроду-віку, — Ще більшим, як відомий початківець Плодючий вельми Юрій Буряківець". Отих авгсбурзьких збірок Ю. Буряківця я не вивіз до Америки, а про його творчість у США я довго не знав майже нічого, — тим і передрукував оте одне речення в своїй передрукованій із змінами згаданій статті у моїй книжці "Дещо про красне письменство й мистецтво взагалі" (Нью-Йорк, 1980 р.). Якось потрапила до мене в 50-х чи 60-их роках збірка його поезій "Виноградник", видана в Аргентині, в Буенос-Айресі 1955 р., але без певного "поштовху" щось написати про неї (я ж не про все мушу писати, що так надходить до моєї хатньої книгозбірні). Та от десь у середині цього 1982 р. Ю. Буряківець несподівано надіслав мені машинописну збірку поезій на кілька сот сторінок з проською написати передмову до неї, — надіслав без будь-якого запитання, чи я можу таке зробити. А що я з ним ніколи не листувався, то ця його просьба просто приголомшила мене, і я написав йому в листі, що зробити цього не можу хоч би з тієї причини, що всіх його видань у мене немає, та й усього його надбання я навіть не бачив. Це він, очевидячки, зрозумів як мою згоду такі написати передмову і негайно прислав мені три величезні збірки: "Листки соняшника", Нью-Йорк, 1971 р., 288 стор великого формату, майже сувільно задрукованих петитним шрифтом; збірку "Перелоги", Нью-Йорк, 1974 р. такого ж формату й друку, стор. 222; "Рум'яний Влес", Нью-Йорк, 1982 р., стор. 451, такого ж формату й друку. А крім того, із списку його видань, поданим у вищезгаданій нотатці ж. "Нові дні", я вже знав, що це ще й не все з його надбання, що в нього є ще й прозою написані романи. Та й він сам мені написав у листі, що, мовляв, "як Ви впораєтеся з моєю поезією, то я надішлю Вам ще й прозу". Це вже була така маса текстів, що я не міг "впоратися" з нею й узятися за писання передмови до його машинописної збірки — і повернув йому її. Але надіслані книжки в мене лишилися, він не вимагав повернути їх йому. — лежали ніби з якимсь докором для всієї нашої еміграційної критики, що ніхто нічого про це велике надбання не написав. На жаль, із середини серпня й майже до кінця вересня мене мучила (як

щороку, а в цьому році особливо сильна) сінна нежить ("гей фівер"), що не давала мені змоги не тільки писати, а й читати нормально... Отож я аж у жовтні вирішив таки щось написати про цю творчість занедбаного нашого поета Юрія Буряківця. Проте це не може бути вичерпний розгляд навіть усього того матеріалу, що є тепер у мене, а тільки — як це я й зазначив у заголовку цієї статті — "дещо" про нього, бо для охоплення й усебічного його вивчення треба б написати монографію, виконати роботу з великою витратою часу й сил.

Але й з таким обмеженим завданням мені не легко "впоратися", поперше, через те, що я хоч і прочитував потроху на протязі "підготовчого періоду" його твори, але не можу сказати, що я прочитав їх уважно (звідси може вийти й певна поверховність у моїх визначеннях та висновках), а подруге, Буряківець дезорієнтує читача, а в тому числі й мене тим, що в різних книжках повторює те, що вже було надруковане в якійсь іншій книжці, повторюючи майже дослівно або й зовсім без змін ті самі тексти. Для мене залишається просто незрозумілим, чому навіть у назвах його книжок немає виразної логічності. От, здавалося б, назва книжки "Виноградник" логічно пов'язана із змістом цієї збірки. А тим часом це не так. Є в ній, сказати б, епонімний вірш, тобто твір, що дає назву цілості і що його звичайно друкують на самому початку книжки, вірш із заголовком "Виноградник", але, поперше, він надрукований аж на стор. 92-93, а подруге, в його змісті немає ніякого "виноградника" як такого. Його зміст — якась фантастично-містична історія... цигана, який "вмирав... і линує... серед зір найвищих, Коли із кров'ю падав дощ на Сході"... Слово "виноградник" ужите у такому контексті: "Він мусить в міжпланетному просторі плекати їхній виноградник сімло"... Буря з моря... його хотіла взяти у простори, щоб розказав він про недолю Богу"... Але він не здійснив цього бажання — загинув... Отже, це ніби виникає питання: чому ця "циганська" та ще й міжпланетна символіка стала назвою величезної збірки творів, у яких більше ніяких циган немає? Ба, більше: в хронологічно наступній книжці, в якій чомусь немає показника змісту ("Змісту"), я випадково натрапив на вірша з таким же заголовком, тільки в ньому вже "літає поміж зір" не циган, а таки "виноградар", але в такому ж сумбурному контексті (стор. 31). Ще складніша справа з назвою цієї другої книжки — "Листки соняшника". Поперше, я не знайшов у цій збірці твору з таким заголовком, а тільки, повернувшись назад, до зб. "Виноградник", в якій є показник змісту, я в цьому "Змісті" знайшов заголовок "Соняшник", а на вказаній 166 сторінці знайшов розділ із заголовком "Листки соняшника" і аж на стор. 252-253 — твір з таким заголовком. А подруге, яка краса в "листяках" (а не хоч би в сувільті) соняшника, щоб цим "образом" (вони, ці листки, й намальовані на титульній сторінці) затемнювати зміст цілої великої збірки поезій. Не знайшов я логічного зв'язку й у назві третьої книжки "Перелоги" з її змістом, бо з 195 сторінок її 190 зайнято епопеєю "Скоморох",

а тільки над п'ятьма сторінками менших творів стоїть оця абсурдна назва, підсилена в абсурдності ще й малюнком на титульній сторінці колючих будяків. До речі, цей твір під заголовком "Повернення Мусія Скомороха" надрукований і в кн. "Листки соняшника". Назва четвертої книжки "Рум'яний Влес" виразно походить від фальсифікату Сулукідзева "Влес книга"...

Не дуже приємно мені констатувати й *нааявність у всіх його книжках багатьох логічно непов'язаних із змістом творів заголовків*, дуже часто просто абсурдних (напр. "Копиця", "Цибуляне лушпиння", "Крига" тощо). А часто трапляється й таке, що заголовок здається добрим, нормальним, але він не відповідає змістові твору. Наприклад "Лет (?) жар-птиці" (у тексті ніякої "жар-птиці" немає), "Груди Венери". Навіть назва епопеї "Рум'яний Влес" з передісторичним змістом, сказати б, фіктивна, бо обіперта на фальсифікації...

Тематика Буряківцевих творів дуже різноманітна, взята з стародавньої історії, з античної мітології, з країн, у яких автор ніколи не бував (Австралія, Бразилія, Еспанія, з української дійсності, із, сказати б, ліричних випадковостей, з його "потоків свідомості" чи, може, й підсвідомості, як це я з'ясував далі... Цю *негативну частину* свого розгляду Буряківцевої творчості я можу закінчити таким висновком, що все те його надбання, яке тепер у мене перед очима — *це безкритична суміш хибного з добрим*, це ніби величезний ворох напровіяного чи не прорешетованого багатого обмолоту, не відокремленої половини від зерна, "чола", як в українській мові називають селяни (чи, може, раніш називали) чисте, провіяне зерно... Якби в Буряківця не було цього "чола", то я б не взявся навіть за такий, як оцей, короткий огляд його творчості.

Але тепер я мушу знайти відповідь на найскладніше питання: *як і чим можна пояснити такий "мішаний характер" Буряківцевого надбання?* Мені здається, що відповідь на це питання можна знайти за допомогою моєї теорії мистецької творчості, викладеної в праці "Творчі шукання з мистецтві", надрукованої в згаданій вище моїй книжці "Дещо про красне письменство й мистецтво взагалі". Властиво, безпосередні вказівки викладені в розділі цієї моєї праці "Як творять і шукать мистці". Як відомо, теоретики мистецької творчості часто згадують *інтуїцію* (чи її, цієї назви, синонім "надхнення"), а один із них А. Бергсон визначив її так: "Інтуїцією називаємо той рід інтелектуального вчування, за допомогою якого ми переносимося всередину даної речі, щоб знайти їй властиве, те, що звичайно не виявляється". Інакше сказавши (це вже мої слова) — *пізнаємо річ*. Але здібності такого "вчування" є не у всіх людей, як це відзначав Аристотель, коли писав: "Поезія вимагає людини із спеціальним до цього обдаруванням або навіть з дозою божевілья; вона повинна легко піддаватися потрібним настроям, навіть ставати несамовитою від тих емоцій". Далі я наводжу в своєму тексті приклади з творчості різних мистців, чи поетів, які кінчали свою творчість справжнім божевільям (М. Гоголь, І. Франко), зазначивши при цьому, що *мис-*

тецька творчість все таки не божевілья, і згадані геніальні письменники нормально творили доти, доки були нормальними, тобто такими, коли могли й *розумом контролювати свою творчість*.

Якщо тепер застосувати це теоретизування до творчості Ю. Буряківця, то доводиться сказати, що він, *мавши з природи здібності інтуїтивно творити, не все в своїм надбанні проконтролював розумом*, а в наслідок цього в нього й є оті негативні явища, які я відзначив вище, але є й *повноцінні твори, з прикметами стихійної талановитості, створені інтуїтивно*. От його творам властиве "відчуття" ритму, бездоганного римування (асоціативна здібність легко знаходити співзвуччя в словах), творити *образно*, без зусилля знаходити різні *тропи* тощо. Звідси походить нааявність у його надбанні досконалих творів, створених без — як я це звичайно називаю — "гвалтування мови" канонічними формами — терцинами, октавами й іншими нелегкими для пересічних наших поетів засобами.

Правда, й у Буряківця я знайшов слово "баобаб", ужите для рими, але не в такому безглуздому контексті, як у згаданого "поета без таланту" в якого на Україні "чапля пожирає жаб", а не африканський "дальний (?) баобаб".

Володіючи вільно технікою віршування, Буряківець написав не тільки багато ліричних поезій, а й декілька поем, драматичних поем та дві епопеї.

За браком місця (бо я не маю тепер можливості надрукувати цю статтю в якомусь нашому ("товстому", — Ред.) журналі) я не можу цитувати його тексти на доказ сказаного. А оскільки поезія, як я це завжди в своїх статтях підкреслюю, — мовне мистецтво, а мова не може бути *безсемантична*, то звідси в нього, в Буряківця, до отого "чола" "золотого зерна" належать твори, написані на теми з цієї дійсності, яку він знає або з безпосередніх спостережень (автобіографічні), або із справжніх наукових інформацій (а не з "Влес книги"). Я не втерплю, щоб не відзначити його епопеї "Скоморох" або "Повернення Мусія Скомороха", твору, в якому він "описав" чи не свої власні пригоди, зокрема відвідини України, оскільки в моїй пам'яті збереглася якась віддалено дійшла до мене чутка, що він, одружившись, відвідав із своєю дружиною Україну. У цьому творі багато чудових картин з його рідного Полісся, а в сюжетному плані — картина зустрічі з його давнім коханням — Орисею (див. в кн. "Листя соняшника", на стор. 104 "реалістичну відповідь" Орисі).

Про Буряківцеві прозові твори я не можу нічого у цій статті написати, бо, як сказано ще на початку цього "дещо", я їх ще не маю.

Мова в нього добра, з деяким забарвленням явищами північного говору, але він такі слова пояснює, тільки, на жаль, систематично вживає в дав. в. іменників чол. р. закінчення "-у", "-ю" замість "-ові", "-еві", а також часто порушує заради розміру милозвучність нашої мови, допускаючи сквпчення приголосних (напр., "без річок й ставів").

У досить наївно написаній післямові ("Замість післямови") від Видавництва до "Виноградника"

сказано, що він "вихований на філософії Скороди, творчості Т. Шевченка, Ів. Франка, Лесі Українки", але це не відповідає дійсності: ідеологічно він — традиційний православний християнин, без будь-яких відхилень від цього світогляду.

Але який висновок з усього в цій моїй малій статті сказаного про творчість Юрія Буряківця міг би бути для майбутнього історика українського письменства? Визнавши його *стихійну талановитість*, також і технічну вправність у віршуванні, але із значними застереженнями щодо *змісту й логіки* в багатьох його творах, я не відважуюсь будь-що передбачати. Найімовірніше в історію нашого письменства могли б увійти його "Вибрані твори".

А цілком упевнено, на це питання міг би відповісти той, хто написав би монографію про всю творчість цього поета й письменника.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

Просимо читачів виправити в статті В. Чаплєнка "Дмитро Кислиця як редактор"... (число "Нових днів" за січень ц.р., стор. 27, шпальта перша, передостанній рядок першого абзацу) "мовознавець Ю. Шевельов" на, "і отой літературознавець"...

"НЕБЕСНИЙ ЗМІЙ" ДОКІЇ ГУМЕННОЇ

(Д.М.) В давні часи люди вірили, що в небі літають янголи і це вважали за правду. Докія Гуменна подарувала нам тепер "Небесного змія", мабуть, щоб ми повірили в його реальність. Чи будемо ганити письменницю за це? Ні. Тут проявилась якась закономірність, бо ж біблійна фантазія викликала в свідомості Гуменної наукову фантазію про нашу старовину.

Фантазія є також витвір розумової праці. Фантастичний твір Д. Гуменної "Небесний змій" побудований на результатах багаторічного дослідження старовини, науки археології. Ще перед Першою світовою війною дослідники старовини, відкрили "трипільську культуру" нижче Києва. А після Другої війни учені західних країн, Європи й Америки, більше зацікавились експонатами, що їх видобули українські археологи в надрах землі на Україні.

Завдяки удосконаленому науковому дослідженню експонатів археології вчені встановили, що вже минуло кільканадцять тисячоліть, як на українських землях існувала людська культура, що пізніше поширилась на Європу та Близький схід. Виходить, що Україна була колыскою культури й розселення людей в Європі й на Близькому сході.

Нам, українцям, треба гордитись з минулої історії нашої землі.

Докія Гуменна цікавиться не лише історією українського народу, але й археологією українських земель. Порівнюючи археологічні експонати на сучасних фотознімках, Докія Гуменна дошукується в складних рисунках і знаках письма прадавніх наших предків. У наслідок допитливої фантазії Д. Гуменна дала нам фантастичну повість "Небесний змій", яка розповідає й про життя цих давніх прапредків.

Ми знаємо багато фантастичних творів письменників західних країн, ідеї яких ведуть у майбутнє. Докія Гуменна своїм твором "Небесний змій" веде нас у глиб старих віків, чотири до п'яти тисяч літ у праісторію нашого народу і тому цей твір має велику вартість. Німі свідки історії, житла, знаряддя праці, спосіб увічнення мертвих, різні прикраси, наштотують учених на встановлення способу життя колишніх народів.

Я не знаю наскільки письменниця правдиво подає імена героїв твору: це придумані герої, чи письменниця взяла їх імена з стародавніх рукописів. Все ж таки, позитивом твору є те, що письменниця вводить у нашу літературну мову нові терміни, назви явищ, теренів і предметів. Щодо сюжету твору "Небесний змій", то маємо право сумніватись у його послідовності, хоч у фантастичних творах це допустимо.

Мені, реалістові, важко усвідомити фантастичне плетиво сюжету й подій, вчинків окремих героїв і нашарування термінології. Правда, Гуменна в кінці книжки додала невеличкий словник маловідомих термінів, біографію й значення тих слів і це улекшує читачам розуміти плетиво сюжету. Це є перша спроба фантастичного твору в українській літературі в діаспорі й тому треба привітати письменницю, а видавництву "Науково-Дослідного Товариства Української Термінології" подякувати за видання "Небесного змія" в Нью-Йорку 1982 року.

Фантастичну повість "Небесний змій" 262 стор.) можна набути за 12 дол. у:

Research Society for Ukrainian Terminology, Inc.
c/o St. Sophia Press, 166 First Ave.,
New York, N. Y. 10009.

У СПРАВІ ФОНДУ КОРЕКТОРА

На започаткований п. Анатолем Юриняком окремий "Фонд коректора" ("Нові дні", січень 1983, стор. 30) до кінця березня поступили пожертви від таких осіб: Анатоль Юриняк — 25 дол., Ол. Скоп — 40 дол., д-р Ол. Архімович — 5 дол. і Леся Богуславець — 10 дол., разом — 80 дол. Жертводавцям — щиро дякуємо.

З уваги на незвичну практику й незадовільний відзвіз, "Нові дні" вважають за недоцільне продовжувати цю кампанію. Як і досі, праця коректора буде скромно сплачувана з наявних фондів Видавництва.

НЕЗАБУТНЯ КНИЖКА ПРО ЗАБУТУ ЛЕМКІВЩИНУ

В останніх місяцях 1982 р. українська еміграційна література збагатилася унікальною книжковою появою "Ой, Верше мій, Верше" Іванни Савицької. Ця невелика розміром книжка відрізняється від типічних еміграційних видань не тільки своїм гарним графічним оформленням, але також своїм оригінальним змістом та формою поетичного вислову.

Свою книжку письменниці назвала нарисами з минулого й сучасного Лемківщини. Їх небагато, ледве 18 — але кожний з них становить унікальний самоцвіт в золотому намисті її ностальгічних спогадів про країну срібного вівса та ялівця, де в селі Ялин, коло Сяніка, мала Яничка (так називали письменницю Лемки) провела своє дитинство і власну молодість (її батько, о. Олександр Трешневський, був там греко-католицьким священником).

У тому маленькому лемківському селі, серед казкової природи та серед простого, але щирого й гостинного народу, зв'язаного з архаїчними традиціями і звичаями, мала Яничка попала в полон чару лемківської землі та стала її поклонницею впродовж цілого свого життя.

Друга зустріч письменниці з лемківською землею відбулася по II. світовій війні у драматичних обставинах, коли польське правління переселило усіх лемків на т. зв. "повернуті землі" у Східній Пруссії, а чудову перлину української землі, Лемківщину, обернуто в руїну і пустелю.

Спогади про обидві Лемківщини лягли в основу нововиданої книжки, насиченої великою поетичною наснагою та любов'ю до Лемківщини.

У протипагу до Антонича, що показав нам Лемківщину у феєричній забарвленні, закосичену його сміливими, оригінальними поетичними метаформами, Іванна Савицька показала нам Лемківщину в містично-реалістичній навісвітленні, перепущеній крізь фільтр її світосприймання; в час Різдва Свят ("Як забілюють сади", "Вертеп", "Лемківська Велія"), Великодніх Свят ("У Великодню Суботу", "Великдень на Лемківщині", "Обливаний Понеділок") та Свято-Іванської ночі ("Свято-Іванська Собітка").

В нарисах І. Савицької ми бачимо як протікало русло її життя на Лемківщині та як виглядали герої її казкового дитинства у плетиві її власного життєсприймання ("Вербовий прутик", "Перша школа", "Перша любов", "Деворка, Беркова дочка"). Але особливо зворушливий нарис про їх служницю Ганю ("О Гані, о збуях і о червоних пацьорках").

Трохи відокремлено стоять нариси: "Новітні катакомби", "Лемківська Мадонна" та, написаний у Стефаниківським стилі, нарис "Колиска". Конфронтації старої і нової Лемківщини, присвя-

чений чудовий нарис в лемківській говірці "Отвирам заржавлени двері".

Мініатюризація її нарисів, метода їх інтонації та максимального поетичного насичення доказують, що в особі Іванни Савицької ми маємо до діла з дозрілим майстром слова, який знайшов свою власну мистецьку стежку, по якій, віримо, буде прямувати далі.

Книжка ілюстрована мистецькими світлинами краєвидів Лемківщини (Михайла та Олександра Пежанських, Михайла Гайдука, Володимира Лесняка і Слави Дрималик Шевчик).

Замість вступу надруковане звернення великого сина Лемківщини митрополита Стефана Сулика до синів і дочок лемківської землі, з благословенням почину видання збірки нарисів І. Савицької, в лемківській говірці, як одної з тривалих пам'яток про минуле і сучасне нашої Батьківщини.

Для тих, що не знайомі з лемківською говіркою, авторка подала при кінці книжки малий словник незрозумілих діалектичних слів.

Книжка нарисів "Ой Верше мій, Верше" вийшла у світ коштом скромного та маловідомого мецената української культури, Володимира Возняка, який молодим ще хлопцем приїхав до США по I Світовій війні та зі своїх важкою працею заощаджених грошей підтримує щедрою рукою українську культуру й науку, а зокрема найбільш занедбане у нас друковане слово, у протипагу до багатьох розбагатілих політичних емігрантів, що не тільки не піддержують української книжки, але також не купують і не читають!

Книжку можна одержати в авторки; ціна \$11.00, разом з пересилкою. Адреса:

I. Sawycky
100 Montgomery St.
Jersey City. N. J. 07302

З МИНУЛОЇ СЛАВИ УКРАЇНИ

Ця місцевість, відома під назвою Китаєве, лежить на південь від Києва на правому високому березі Дніпра, трохи далі за старовинним Видубичем. Розлога улоговина з крутими схилами, вкритими густим лісом, сприяла заснуванню у другій половині 1-го тисячоліття до нашої ери скіфського городища. На рубежі двох тисячоліть у Китаєвому урочищі жили ранньо-слов'янські племена зарубинецько-корчацької культури.

В V-VII ст. городище було укріплено і відтоді стало надійним форпостом оборони Києва від половецьких та печенізьких нападників з півдня.

Археологічні дослідження виявили, що Китаєве городище-фортецю оточувал величезний посад на тридцять квадратних гектарів. Археологи розкопали три могильники — грандіозний на ті часи пантеон просто неба, понад 500 поховань. Знайдено численні зразки матеріальної культури давніх предків.

За часів Київської держави ченці на горі вибу-

3 ВИСОТИ ЗЕМЛЯ ВИДНІШ

Ще К. Е. Ціолковський передбачав: широке освоєння космічного простору обіцяє людям "безодню могутності". І дійсно, за порівняно невеликий проміжок часу (трохи більше двох десятиліть) польоти штучних супутників Землі (ШСЗ), міжпланетних автоматичних станцій (МАС), космічних апаратів (КА), пілотованих космічних кораблів (КК) і орбітальних космічних станцій (ОКС) дали вченим стільки якісно нової інформації, що докорінно змінили деякі старі, традиційні науки, зумовили появу тих, що досліджують інші планети, наприклад, селенографія, аерографія.

Як відомо, вартість космічних досліджень дуже велика. Тож у перші роки освоєння позаземного простору нерідко можна було почути: "Чи доцільно витрачати величезні кошти, коли їх не вистачає на розв'язання пекучих проблем планети?"

Проте дуже швидко стало зрозуміло, що космічні дослідження — це не тільки турбота про день завтрашній, а й сьогоднішній. До того ж із часом вартість запусків постійно знижується завдяки впровадженню в серійне виробництво багатьох вузлів, блоків, апаратури. Тому слідом за СРСР і США на шлях космічного розвитку стає дедалі більше країн. Оскільки майбутнє Землі стосується всього людства, розширюється міжнародне співробітництво в дослідженні космосу...

Багато цікавих експериментів радянських МАС "Луна", "Венера" "Марс" уможливилось завдяки різноманітній апаратурі, створеній українськими вченими. Так, послуговуючись мас-спектрометром (Фізико-механічний інститут АН УРСР) спеція-

дували підземне поселення, відоме з XIV ст. як Китаєвий печерний монастир, за своєю структурою і технікою створення дуже подібний до Києво-Печерського монастиря.

Назва урочища походить від тюрксько-алтайського слова "китай" — тобто, укріплення, фортеця. Назва ця утвердилася в XII ст., коли князь Андрій Боголюбський у цьому урочищі спорудив палац-фортецю. В наступних століттях на правому боці долини сформувався чудовий архітектурний ансамбль, домінантою якого стала п'ятибання Троїцька церква, збудована 1763 - 1767 рр. талановитим українським будівничим з кріпаків Степаном Ковніром.

Вихор більшовицької революції зруйнував цю історичну пам'ятку.

Тепер серед членів Українського товариства охорони пам'яток історії та культури згадали, що цю церкву 1846 року змалював Тарас Шевченко і вмістив до свого знаменитого альбому "Живописная Украина".

Може це дасть привід до реставрації Китаєвого городища разом з славетною Троїцькою церквою?

Д. М. (За "Літ. Україною" 6. 1. 83)

лісти досліджували атмосферу планет, швидко аналізували хемічний та ізотоповий склад, концентрацію та інші параметри. Призначений для цієї ж мети прилад, який, проте, відрізняється принципом дії, був виконаний науковцями Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР.

Космічні спостереження протягом короткого часу дали 165 попереджень про наближення тайфунів, пилових бур. Льодова обстановка Північного морського шляху вивчена з космосу настільки, що тепер навігацію відкривають часто на місяць раніше звичних строків.

Велику економію і зручність дає використання ШСЗ в навігації. Вони також успішно можуть стежити за безпекою руху суден поблизу айсбергів. Без супутників неможливо розв'язати важливі океанографічні завдання — скласти карти морських течій, дослідити їх поведінку, хвилювання моря. Між іншими, саме ШСЗ виявили загадковий Бермудський трикутник. Його таємниці не в тому, що там начебто безслідно зникають літаки і морські судна. Нещасних випадків в цьому районі завдяки посиленій увазі рятувальних служб навіть менше, ніж наприклад, біля європейських берегів Атлантики. Виявилось, рівень океану тут приблизно на 30 м нижче за середній. Самі ж Бермудські острови за 400 років перемістилися на 66,88 м на північ і 31,92 м на захід — більше, ніж дрейф інших островів.

Коли космонавта Гречка запитали, чому він так довго літає, він цілком серйозно відповів: "... щоб і вівці пасти". Рюмін і Попов, Гречко і Романенко, пролітаючи над альпійськими луками Середньої Азії, передавали відомості про висоту трави, вологість. Їхні рекомендації використовували чабани Казахстану, Киргизії, Таджикистану. Космонавти допомагали також рибалкам, наводячи їх на косяки риби. Виявилось, риба виділяє речовину, що надає певного відтінку воді, а це добре видно з космосу через спеціальні фільтри.

Космонавти одержали величезну кількість неocenених даних, необхідних для складання геологічних карт. Фотографія в інфрачервоному промінні дала змогу скласти навіть температурні карти поверхні материків і океанів, а завдяки мікрохвильовій фотографії — карти вологости земної поверхні. Навіть геологію шельфової зони на глибинах від 20 до 100 м можна вивчати з космосу. Геологічна розвідка, вивчення земних ресурсів із космосу — точніша й дешевша.

У програми польотів численних екіпажів КК і ОКС включалося багато технологічних експериментів. Першим серед них — експеримент "Вулкан" на борту "Союза-6" в 1969 році, розроблений в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР. В умовах невагомості здійснювалися різні види зварювання, і за деякими показниками зварювальний шов виявився кращим, ніж на землі.

В умовах космосу досліджувалась також дифузія речовин, процеси загусання деяких рідин, вирощувалися монокристали напівпровідників і металів з парової, рідкої фази і з розплаву. Деякі експерименти стали початком розвитку космічної

металургії. В майбутньому вони дадуть змогу налагодити цілі виробництва, занадто дорогі й менш ефективні в земних умовах. Це матиме революційну значення для розвитку деяких галузей техніки і промисловості.

Перші медико-біологічні дослідження в космосі розпочалися ще 1957 року на ШСЗ-2 з собакою Лайкою на борту. Потім їх вели в двох напрямках — безпосередньо в космосі і в земних лабораторіях з імітацією космічних умов. А далі — вивчення впливу вібрації, невагомості й інших космічних факторів на біологічні процеси в клітинах та органах з метою забезпечення нормальної життєдіяльності людини в космосі.

А як впливає невагомість на генетичні структури, поділ клітин? Вчені Київського університету та інституту генетики АН УРСР виявили, наприклад, що цибуля проростає добре, але потім жовтіє і швидко гине, а от орхідеї на "Салюті-6" розвивалися дуже добре; міцелій деяких грибів почувався навіть краще, ніж на Землі.

В зв'язку з усе зростаючою турботою людства про збереження навколишнього середовища багато екологічних проблем вивчається і розв'язується на базі космічних спостережень. Згубний вплив людини на природу часто видно краще з космосу, ніж із Землі. Так, злочинна діяльність однієї паперової фабрики в штаті Вермонт (США) була підтверджена фотознімками з космосу.

Космонавти Романенко і Гречко з борту "Салюта-6" передали повідомлення про катастрофу двох американських танкерів біля Південної Африки, ступінь забруднення води. Така оперативна інформація дуже важлива, бо океан є основним джерелом кисню в атмосфері планети. Якщо не запобігти забрудненню океану — він може загинути під нафтовою ковдрою, внаслідок чого опиниться під загрозою саме життя на Землі. Адже вже зараз така високорозвинута країна, як США, споживає кисню більше, ніж його відтворює вся рослинність на її території.

Дбаючи про долю планети, вже сьогодні доводиться турбуватися і про чистоту космосу, тому що майбутнє людської цивілізації буде нерозривно пов'язане з ним. Підраховано: космічними державами нині запущено понад 5000 різноманітних об'єктів, з них близько 1000 рухаються навколо Землі і нині.

Віра Таращук

(Скорочено з журналу "Знання та праця")

НАЙЗАГАДКОВІШЕ ЯВИЩЕ ПРИРОДИ

У XVIII столітті покладено початок вивченню атмосферної електрики. Відкриття атмосферної електрики, або точніше, дослідний доказ того, що грозові хмари насажені електрикою і блискавка є електричною іскрою, припадає на 1752-й рік.

Про одну з атмосферних електрик, вірніше, про атмосферне явище поділились із читачами "Нових днів", тобто ось як у журналі "Наука і суспільство" (ч.5, рік видання 26-й) згадано в рубриці "Гіпотези, гіпотези..." під заголовком "Неповторна і лячна".

Мова йде про кулясту блискавку, а саме про одно з найзагадковіших явищ природи. Куляста блискавка має електричне походження. Як до цього часу відомо спостережникам, розмір її є 10-20 сантиметрів, рідко сягає кількох метрів. Колір її — від сліпучо-білого до жовтогарячо-червоного. Живе, за твердженням дослідників, від кількох секунд до хвилини, встигаючи за цей час накоїти багато див: "вкрасти" з руки людини золоту річ, зіпсувати телевізор чи якийсь радіоприлад або ж спопелити предмет, на який ненароком наштовхнеться, вмікнути дзвоники. Браслети й персні випаровуються з руки, мовляв, так швидко, що їхня власниця цього не помічає. Потрапивши в діжку з водою, куляста блискавка ту воду випаровує. До цього наводиться "приклад дії" кулястої блискавки.

Фізики переконують, що енергія кулястої блискавки порівняно невелика. Але її густина, тобто величина енергії, яка припадає на одиницю об'єму, колосальна. Отже з цього напрошується, що коли б людина могла створити акумулятор такого типу, то запасу "палива", який би вмістився у валізі, було б досить, щоб літак подолав без посадки тисячі кілометрів. Отже тоді можна було б забути про шумні й шкідливі для навколишнього середовища автомобільні двигуни та й космічні мандрівки були б легшими.

Французький фізик і астроном Домінік Франсуа Араго (1786-1853 рр.), який провадив також оптичні й електромагнетичні досліді, вважає, що це — клубок газу, який горить, шалено обертаючись. Але йому суперечать: малоімовірно, бо тоді б блискавка не прожила й частки секунди.

Німецький радіоінженер Олександр Майснер (1883-1958 рр.), який перший побудував 1911 року змінний іскровий розряд для дирижабля і винайшов в електротехніці зворотнє сполучення, гадає, що куляста блискавка це — гаряча плазма. Та його запитують: звідки ж тоді у кулястої блискавки така величезна енергія?

Академік Петро Л. Капіца ("УВ" в ч.2 і 3 за 1982 р. передрукували із "Правди" його цікаву статтю "Йдучи за законами фізики") вбачає в кулястій блискавці об'ємний коливальний контур: вона вловлює радіохвилі, які виникають під час грозових розрядів і живиться їхньою енергією.

Дуже поширена гіпотеза, що куляста блискавка — то зустріч антиречовини, яка прибула з глибини Всесвіту, із земною речовиною (наприклад, порошиною). Існує думка, що навіть і самі грози спричинені антиречовиною. Але ці думки покищо загальної підтримки не мають.

А. ГЛИНІН

НЕ ЗАБУДЬТЕ

ВІДНОВИТИ

ПЕРЕДПЛАТУ

СВОЄЧАСНО!

ДИМА

ПРИГОДИ ЗЕЛЕНОЇ ВАЗИ

(Гумореска)

Речі, як і люди, мають свої долі: часом прості, звичайні, такі, що про них і сказати нічого... Часом — складні, повні таких несподіванок, що й найдосконаліший ворожбит їх не передбачив би. Саме таку долю мала одна ваза для квітів. Ось така собі кругленька, ясно-зеленого кольору, золотом ниточкою розмальована ваза.

Подарував її своїй дружині на день народження інженер Кравчук два роки тому. Про день народження дружини він ніколи не забував, бо знав, що як забуде один тільки раз, пам'ятатиме потім ціле життя. Не тільки тому, що пам'ять у дружини була майже блискуча, а ще й тому, що дорікати вона вміла набагато краще, як інші дружини...

Отже, щодо подарунку, тобто вази... Дружина була в захопленні, поцілувала вазу і чоловіка і та ваза щасливо прикрашувала їхнє помешкання

"ДАВНІ — ДОБРІ ЧАСИ"

Кожний раз, коли вас починає турбувати монотонність, стрес чи брак свіжого повітря на вашій праці, подумайте про умови, в яких працювали ваші прародичі сто років тому. Ось урізноманітнені умови праці в бюрі одного тодішнього канадського підприємства:

1. Бюровий службовець зобов'язаний кожного дня замінити підлогу й витирати меблі.

2. Кожного дня наповняти лампи, підрізувати ґноти і чистити комини. Раз на тиждень — мити вікна.

3. Кожний службовець зобов'язаний щоденно принести на працю відерце води й кошик вугілля.

4. Кожний службовець виготовляє собі пера сам, згідно з його (її) індивідуальним смаком.

5. Бюро відкрите кожного дня від 7-ої години ранку до 8-ої години вечора, крім неділь. У неділі кожен повинен бути в церкві й дати щедрі пожертви на Божу справу.

6. Службовцям чоловічого роду дається один вечір у тиждень на залицання. Ті, що регулярно ходять до церкви, отримують два вечори.

7. Після 13-годинної щоденної праці в бюрі, від робітників очікується, щоб читали Біблію та інші добрі книжки.

8. З кожної полуміни службовець повинен відкласти значну суму на старість, щоб не бути тягарем для кращих від себе.

9. Робітник, який вірно і чесно працюватиме в своїй фірмі п'ять років, отримає підвишку п'ять центів на день, якщо підприємство матиме відповідні зиски.

впродовж двох років. Та ось одного дня... не мишка бігла і хвостиком зачепила, не синок Івасик скинув, не Василь Семенович якось не так повернувся (ох і попало ж би йому!), а таки сама господиня, Марія Андріївна, прибираючи хату, ненароком штовхнула вазу.

Ваза впала і... Ні, не розбилась! Воно, може, й краще було б, якби розбилась. А то — навіть не тріснула, тільки одна із її чотирьох ніжок делікатно відпала. І так гарно, так розумно відпала, що Василь Семенович, без великих зусиль (при допомозі міцного клею, звичайно) приліпив ту ніжку на її старе місце. Від катастрофи і сліду не лишилося. Побачити той слід могли б лише ті, кому захотілось би перевертати вазу догори ногами і взагалі до чогось причепитись... На щастя, таких знайомих у Кравчуків не було і ваза втішалась, як і раніше, загальною увагою і адмірацією. Але господиня вже втратила до вази попередню любов і коли наблизилися Різдвяні і новорічні свята, а з ними... подарунки, подарунки і ще раз подарунки (як то ведеться в Америці), вона сказала чоловікові:

— А знаєш що, Васильку? Я зробила список всіх тих, кого доведеться обдарувати на свята і голова мені від того розболілась.

— Візьми дві аспірини, — автоматично промовив чоловік, читаючи газету і зрозумівши тільки останні слова.

— Не жартуй, — обурилась дружина. — Я пропоную зробити наступне... Зрештою, це не моя ідея, а всі тепер так роблять. Ті речі, якими ми вже навіталися і які ще виглядають, як нові, — дарувати іншим. Ось поїдемо в Канаду до твого брата на Різдвяні свята і подаруємо їм оцю зелену вазу. Вона ще й досі виглядає, як нова і вони її в нас ще не бачили.

Чоловік спершу обурився і навіть образився, адже це його подарунок дружині на день народження... Та коли на його голову посипалися підрахунки всіх передбачених і непередбачених витрат у наступному році, таких, як: лекції гри на бандурі Івасика, додаткові лекції співу самої дружини, запланована зміна мотору в авті, яке вже ледве дихає і яке, правдоподібно, доведеться замінити новим, — інженер Кравчук тяжко зітхнув і ... погодився.

Тож коли настали Різдвяні свята, вазочку обгорнули м'яким, як шовк, папером, обережно поклали до нової коробки і виглядав подарунок так, якби оце щойно його винесли з найдорожчої крамниці в Нью-Йорку. В Канаді, передаючи подарунок братовій, Марія Андріївна сказала:

— Тільки ти, Олюсю, будь дуже обережна з нею... Ця ваза така ніжна, така делікатна...

Звичайно, що Олюся і була обережна з нею. За фахом лікарка, торкалась до вази делікатно, ніби пульс у неї міряла. Коли ж одного дня взяла її під кран, щоб добре помити, одна із вазиних ніжок ось так, сама по собі, ні з того ні з сього, взяла і відпала...

Як і більшість жінок, Оля мала велику інтуїцію і здібність відгадувати приховані речі. Вона взяла подарунок, підійшла до вікна, щоб ліпше бачити. Потім (о, лишенько!) перевернула ва-

зу догори ногами і щоки її вкрились червоними плямами гніву.

— Ах ти ж негідниця! За три роки зібралась нарешті прийхати в гості і привезла нам підклеїний подарунок! Хату турецькими килимами вистелили, а рідному братові свого чоловіка нічого кращого не знайшла в подарунок!

Все це, та ще трохи й до того, було переказано увечері тому "рідному братові". Він був чоловік поважний, спокійний і для полагодження конфлікту взяв клей і приклеїв тій вазі її нещасну ніжку. Та ще так вміло, що від катастрофи і сліду не лишилися... Але Оля вже втратила до вази попередню любов. Ба, навіть більше: вона почала ненавидіти ні в чім неповинну вазу і коли одного дня вони ішли в гості до своїх знайомих — стареньких Щербаків, — Оля обережно обгорнула вазу м'яким, як шовк, папером, поклала до нової коробки, а згодом, передаючи подарунок пані Щербак, промовила вже знайомі нам слова:

— Тільки Ви, дороженька, будьте дуже обережні з цією вазою! Вона така ніжна, така делікатна... А доля ніби жартувала з вазою, бо коли старенькі Щербаки їхали в гості до своєї племінниці Катрусі аж в Америку, то привезли їй в подарунок: канадійську хутряну шапку, теплі рукавиці, вишиту скатертину і... яснозеленого кольору, золоту ниточкою розмальовану вазу.

Це був подарунок Катрусі на нове помешкання, в яке вона перебралась кілька місяців тому. Сусідами її були тепер Марія Андріївна і Василь Семенович Кравчуки, які саме оце тепер збиралися відзначати десятиріччя подружнього життя. Скликали немало гостей, а між ними і Катрусю. І прийшли ті гості (а між ними і Катрусю) так, як годиться: з подарунками... Всі подарунки були покладені під фортепіано і господиня поглядала на них сяючими від щастя і зацікавлення очима. І як тільки вийшов з хати останній гість, вона кинулась до фортепіано... Звичайно, не для того, щоб на ньому грати, а щоб розсекречувати таємницю різнокольорових пакунків. Та не встигла вона і двох із них розгорнути, як задзеленчав телефон.

— В таку пізню пору! — обурилась Марія Андріївна. Але до слухавки таки припала. Почувши, що вона говорить зі своєю подругою Ніною, — а такі розмови нормально тривали від півгодини до півтори — чоловік і собі підійшов до пакунків біля фортепіано, щоб заощадити дружині час на розгортання подарунків. Зрештою, він також мав до того свята якийсь відношення! Не знати, як довго тривала б розмова з Ніною цього разу, якби не плач Василя Семеновича. Стриманий, але досить таки голосний, щоб дружина його почула в сусідній кімнаті. Залишивши розмову з Ніною нескінченною, Марія Андріївна вбігла в кімнату, де був чоловік. Він сидів у кріслі біля фортепіано, витирав хустиною заплакані очі і тіло його зригалось від конвульсій. Дружина впала біля нього на коліна.

— Васильку, серце, що з тобою? Чому ти плачеш?

— О-о-ой... Застогнав чоловік. — Я не плачу... Це я так сміюсь... Ва...ва...

— Яка вава, де? Я нічого не розумію!

— Не вава, а ваза! Та сама, зелена, з підклеїною ніжкою... Пам'ятаєш?

Аж тепер побачила Марія Андріївна, що чоловік тримає в руках оту кругленьку, ясно-зеленого кольору, золоту ниточкою розмальовану вазу. Тільки ж сміятись так, як чоловік, вона не могла... Вона стояла з широкорозплющеними очима, не розуміючи, як могла ваза зробити таку "круго-світню" мандрівку...

Іван ЕВЕНТУАЛЬНИЙ

ПЕСИМІСТИЧНИЙ ПРОГНОЗ

*У нас є все. Чом не радіти?
Релігій три, а партій сто.
Державний центр. Пророко-Вчитель,
Народний форум... під мостом.*

*Не зле стоїть військова справа.
Щоб дати відсіч ворогам,
Є Товариство Святослава,
і сам Мороз керує там.*

*Є в українській установі
Вкрай незаступні діячі,
Які, на жаль, своєї мови
Не вивчили й не хочуть вчить.*

*Стецьківці, вірні своїм мріям,
Навкруг визволення несуть.
Лише спитати їх посмієм:
У чому ж, власне, їхня суть?*

*Дала нам доля генерала,
Найліпшого серед других,
Та генерала обсвистали
За те, що він шкодує всіх.*

*А ми? Що ж ми? З чужого поля
Собі украдемо хоч сніп
І розсваримось за волю
Той сніп змолоти на весні.*

*Сумна, покручена дорога,
Хто зна, чи й трапиться струнка.
А ми сидим біля порогу,
Перед розбитим УККА.*

*Сидимо й журимось потроху,
Де ж наше будуче ясне?
Та певно лишимось горохом:
Усяк, хто пройде, той скубне.*

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТІТЬ ДЛЯ НИХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

МОВО РІДНА . . .

Зневага, з якою наш еміграційний загаль — навіть його освічена частина! — ставиться до рідної мови, набирає рис якогось збочення, якщо не задовольнитися пояснюванням неймовірного незнання і неграмотності навіть т. зв. інтелігенції.

Проф. Одарченко надрукував у нашому журналі кілька десятків цінних статей про мову преси й видань, зокрема про її заневищення чужими словами і фразами. Великий жаль, що ця праця не доступна у формі книжки, бо тоді нею могло б користуватися більше читачів. А так вона мала ледве чи помітний вплив на наше друковане слово — з різних причин. Без сумніву, видавництва завбогі, щоб утримувати мовних редакторів. Але й тих мовознавців обмаль. Хоч тут і там трапляються одиниці на студіях українистики, але — на диво! — тяжко знайти серед них таких, що присвятилися визченню мови настільки, щоб володіти нею бездоганно у слові й письмі. Парадокс: є українисти — нема знавців української мови! Звідки ж мають їх узяти наші видавці і редактори, які — без сорому казка — аж ніяк не грішать надмірною охотою самим попрацювати над власною мовою і пильно редагувати тексти до друку. (Проф. Одарченкові ще на довго вистачило б матеріалу.) І дійшло до того, що ще тільки свіжі імігранти з України — переважно євреї — добре знають літературну мову в письмі й слові, так що можуть правити наші видання. Але й з ними є окремі труднощі через київський правопис, до якого вони звикли, і деякі мовні особливості сучасної України — наслідки русифікаторського тиску.

Це була мова про лексику, фразеологію, стиль. Але ж люди — освічені, з дипломами, що радо "письменникують" — не знають правопису (мабуть, заліниві заглянути до словника!), без кінця повторюють ті самі помилки, не вміють ставити ком навіть між реченнями, натомість ставлять їх між підметом і присудком або між прикладкою і керівним іменником (у списку: сопрано, Олена Б.), будують неграматичні, нелогічні речення, забувши при кінці, що було на початку, або не вміючи граматично зв'язати підмета з присудком чи інших частин речення між собою, ба навіть не розрізняють давального і місцевого відмінків і здатні написати "завдяки питанні" ("завдяки чоловіці"? — "завдяки виступі"?). Неймовірно але правдиве.

Такі справи у "вищих сферах", у часописах, журналах і книжках, серед людей пера і науки. Але що діється серед звичайних смертних хлібоїдів, тяжко уявити, тяжко повірити і тяжко описати. Неначе якась епідемія лютує по головах і мішає мовні клепки, так що деяким людям уже тяжко висловити найпростіші речі так, "як їм дзюб виріс", як кажуть німці.

У списках жертводавців у пресі знайдете без-

ліч прізвищ подруж у такій формі: Іван і Марія Хрущ. (Марія Хрущ в порядку, але яке прізвище Іванна?): Іван і Марія Чорний (так, не Чорна, а Чорний!). Трапляється навіть сама Марія Чорний чи Текля Босий! (Уявіть: "наша Текля міцний і здоровий"!!!). Написання типу Іван і Марія Лівинський, здається, не траплялося (тоді вже: Лівинські), але Марія й Іван Лівинський бувають. Своєрідний унікат появився в українській частині програми Т-ва "Музікус Бортніанскі" (латинкою); у списку солістів надруковано: сопран, Олена Генік-Березовський*). Треба мати в Бозі надію що унікат не стане загальним явищем...

Через нерозуміння, яким граматичним правилам підлягають прізвища, виникає проблема з написаннями на родинних гробницях. Навіть освічені люди бажають поміщувати на них родинне прізвище в однині, як "Хрущ" або "Родина Хрущ". Цікаво, чи хтось помістить напис типу "Родина Лівинський"?

Окрема ділянка — родинні свята, весільні запрошення тощо. Там можна знайти такі безглузді чудасії, як Панство Іван Хрущ. (Це виглядає, як малювання англійського Містер енд Міссіс Джан Сміт). "Панство" — і одна людина! Або так: Іван і Марія Хрущ запрошують на вінчання їх дочки Стеллі з паном Петром Горіх — або Джаном Сміт. Боже борони надрукувати "Горіхом" чи "Смітом", бо це була б зміна прізвища! Адже "по-англійськи" пишуть, що вінчається з "Містер Сміт".

Таких прикладів можна б знайти безліч. Якби не чорне на білому, то нормальній людині було б тяжко повірити, що серед нас є люди здібні до такого безглуздя.

Так ставиться до мови старше покоління. Коли ж думати про її долю в майбутньому, то увага скеровується на нове покоління, на нашу молодь, зокрема студентську. Вже ні в кого нема сумніву, що її загаль (є світлі, але як ж рідкі винятки!) відрікся рідної мови. Вони не розмавляють нею, не пишуть (всі їх видання на 99% англословні), не читають і — зрозуміло — не купують друкованого рідного слова, взагалі не цікавляться ним, можна сказати: бойкотують його. Ясно, що це присуд смерті рідній мові і літературі з нею, бо без читачів і покупців неможливо ні писати, ні друкувати. Бажано було б, щоб вони усвідомили собі свою не дуже славу ролью гробокопателів, яку вибрали цілком добровільно. Як у відомій вірші з України:

Забуйте українську мову,
Забуйте рідну мову, люди.
Хай воно у нас не примусово,
А нехай це добровільно буде!

Там щодо добровільності можна мати деякі сумніви, тут — ні.

У Торонті курсує анекдот. Відвідувач (здивований): В інституті Володимира українська мова? Звідки це? Як це можливо? — Відповідь: О так, це належно українці з Польщі.

У вільній країні кожний має право бути гробокопателем, однак те гробокопательство таки не повинно йти в парі із знущанням. Двомовну про-

граму "Українського тижня", який улаштував Український Студентський Клуб 24-29 січня ц. р. треба, на жаль, уважати таким знущенням. Для прикладу кінцеве речення короткої інформації про Великий голод: "Надіємося що ви, і всі люди які шукають ліпше порозуміння жорстокості людей супротив своїх ближнів, прийдете на цей виклад".

Кожному відомо і зрозуміло, що не всі студенти володіють мовою достатньо, щоб нею правильно писати, і що можуть мати при укладанні програми різні труднощі. Але ж вони мають на університеті чотирьох професорів-україністів, а один з них спеціаліст-мовознавець. Така програма — це або доказ небувалої недбайливості, або ще гірше — легковаження і зневаги!

Сумне майбутнє української мови в діаспорі. На закінчення уривок вірша Віри Вовк "Літанія" у новій збірці "Триптих":

Прочани... встанься за нами
око незрячих
хлібе голодних
кухольо спраглих
стежко загублених
даше бездомних
віно покривджених
свіче усопших
писанко вічності
дзбане молитви
перстеню предків
сльозо невинних
чересе вірних
кивоте слова
ручаю ласки:
матірня мово!

І. В. Манастирський

Канапська Спечка

ФРАНЦУЗЬКА МОВА В КВЕБЕКУ

Вільям Стюарт. Квебецький кореспондент.

Педагоги й інтелектуалісти дискутують питання французької мови в Квебеку впродовж довгих років.

Минулі три Квебецькі уряди видали закони, щоб забезпечити збереження мови та поліпшити якість її навчання. Найвищим кроком у цьому напрямку було ухвалення законодавства, званого Законом 101, який увійшов у силу під сучасною адміністрацією Квебецької партії. Закон 101, між іншими вимогами, обмежує доступ до англійських провінційальних шкіл і вимагає, щоб були оголошення в публічних місцях французькою мовою.

У додатку до регулярних правил, які є призначені на те, щоб зробити французьку мову загальною мовою праці, філія Бюро французької мови, яка доглядає за тим, щоб вводити закон у життя,

проводить досліді над французькою термінологією і має право проголосити певні вирази офіційними. Завданням цієї постанови, що відноситься до термінології є те, щоб зробити французьку мову, яку вживають у Квебеку, настільки можливо, міжнародною для ефективної комунікації з іншими світовими франкомовними районами світу. Це рішення є також призначено на те, щоб підняти рівень французької мови в Квебеку.

Мовна канцелярія має яких 75 знавців термінології, які ведуть досліді в ділянці правильних виразів у різних галузях, включно зі складними питаннями в ділянці технології і науки. Вони подають звіт до Термінологічної комісії зі семи членів під головуванням П'єра Ожера.

Коли комісія вирішить та вибере відповідну назву, тоді цю назву приймає мовна канцелярія, опубліковує її в *Квебецькій Офіційній газеті* і тоді ця назва стає обов'язковою для вживання в уряді, шкільних підручниках та для вишколу і з прилюдних місцях, таких, як написи на вантажних автомашинах...

Від запровадження цього законного рішення в 1978-ому році, Термінологічна комісія прийняла яких 350 виразів і назов для офіційного вжитку.

Комісія також пропонує вживати французькі терміни й назви, які не є обов'язковими (їх коло 300). Це включає, напр., "гамбуржуа" ("hambourgeois") замість звичайного англійзованого виразу "гамбургер" ("hamburger").

Директор Термінологічної комісії говорить, що це не є чимсь надзвичайним для урядової агенції допомагати переводити в життя стандартизацію мови. Він стверджує, що існують офіційні мовні курси стандартизації в Ізраїлю, Норвегії, Ісландії, Тунісії, Туреччині, Індонезії та у Франції, як рівно ж і в Квебеку.

У Квебеку офіційне рішення відносно вживання французької термінології зустрічає часами сильну опозицію. У 1979-ому році міністер транспорту оголосив, що напис "стоп" ("stop") — "стати" — буде усунений з написів на вулицях і на дорогах і що появиться тільки слово "арре" ("arrêt"). Це спричинило суперечку, тому що слово "стоп" — "стати" на знаках указування напрямку чи руху є визнане міжнародньо і це слово є в французьких словниках.

Французька мова в Квебеку мусить поборювати давнопоширені особливі проблеми через те, що загальноживана мова в Північній Америці є англійська мова. Англійська мова стала пануючою міжнародньою мовою науки й торгівлі і ці умовини спричинюють натиск на французьку мову.

Мова є прямо пов'язана з ідентичністю франкомовної спільноти в Квебеку. Це пояснює чому мовні питання так турбують громадських провідників і діячів, що й привело до того, що для вирішення цього питання видано законодавство для Квебеку.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Цікаво, чи спроможеться колинебудь уряд Української та інших "суверенних" і "рівноправних" республік Радянського Союзу на подібну опіку й законодавство для своїх національних мов.

ЯКЩО МАЄТЕ ВУХА — ТО СЛУХАЙТЕ

Чи и помітили — як мало людей дійсно слухають? Часто ви намагаєтеся сказати щось, що для вас видається важливе, а брак уваги слухача доводить, що воно нібито малозначне, не має ваг-тості.

Якщо ви не слухаєте, — ви не можете чути, якщо ви не можете чути, ви ніколи не зможете зрозуміти.

Слух став, якби загубленим мистецтвом, поглинутий нашими "цивілізованими" потребами — зображати все те, що ми думаємо, в малюнках.

Дитина думає, що малюнки є найкращою частиною книги. На жаль, це почуття перенеслося і в життя дорослих (до картин, сатиричних ілюстрацій, до фільму і до комедії) як культурна по-жива людського розуму.

Так, TV може допомогти, щоб і неухважно слухати і зрозуміти, але небезпека та, що ми можемо пам'ятати малюнки, а забути ту основу, на підставі якої вони зроблені.

Фільми та різні покази камери скорочуються, як служби в церкві скорочені; Політичні промови обмежені до 10 хвилин. І скільки буде таких, котрі дадуть правдиву відповідь на ті питання, що чули? Що було дійсно сказано? Про що говорилося?

Ми мусимо навчитися слухати і якщо ми зроби-мо це, ми не тільки станемо мудрішими, але й кориснішими людьми. Слухачі потрібні. Біль-шість з нас у нашому житті потребують мати ко-го небути з ким можна ділити свою розмову.

Молодь від 10-ти до 20-ти років хоче брати участь в розмовах своїх батьків, але часто бать-ки в'являють, що вони не тільки керують своєю родиною, але і вселенною і не мають часу для своїх дітей.

Знайти розумного слухача — це перший крок для вирішення проблеми, для більшості людей — своєї власної проблеми.

Слухач не мусить бути якийсь урядовець; час-то співчутливий мовчазний слухач зробить біль-ше, чим людина з потоком слів, — і одного дня хтось йому скаже: "Дякую, ви допомогли"...

Ви будете здивовані... ви ж нічого не сказали, ви лише слухали, але це була велика допомога, бо ви не викликали зайву полеміку і в тому був успіх.

Але стережіться слухати людей, у яких, я ска-жу, "електронний язик". Його не треба заводити, він стартує просто, але зупинити його — це ве-лика проблема для людини, котра намагається щось сказати упертому говоруну, бо язик нестри-маний може залізти у ваші вуха і зробити вас просто нездібним слухати, чути і РОЗУМІТИ...

"Сьогодні 25 березня 1980 рік. Я ще пишу" — це motto вище надрукованої статті св. п. Марії Жижки. Вона писала і 26 березня, і 27-го ("Я цілком безсила сьогодні, але треба хоч маленьку статейку написати..."), а 28-го березня три роки

У стародавньому Луцьку цю історичну споруду іменують просто Старим замком. А ще вона має назву Луцький замок або замок Любарта, на ймення князя, який найбільше зробив для його будівництва.

В Іпатіївському літопису Луцький замок згадується 1085 роком. Добре укріплений, до того ж чудово захищений самою природою, він був неприступним для ворога. Отож його обминали стороною, грабуючи саме тільки передмістя. Скла-дався замок з двох частин: Верхнього та Нижнього, який до наших днів не зберігся. Відокремлю-валися вони глибоким ровом, заповненим водою. В обидва замки можна було потрапити тільки під-йомними мостами, які в разі небезпеки обрубували-ся.

Минав час. У зв'язку з уживанням нової зброї на місці дерев'яних споруд довелося зводити ка-м'яні та цегляні. На жаль, літописці не зафіксу-вали ні часу, ні майстрів, які споруджували замок. Але, аналізуючи техніку побудови, порівнюючи його з іншими волинськими будовами, можна дій-ти висновку, що зведений він майстрами Волин-ської будівельної школи наприкінці XIII — на початку XIV століть. Споруда складалася з це-гляних стін, які завершувалися зубцями і кількох веж. З них збереглися тільки три: В'їзна, Стирова та Владича. Найвища і найдавніша — В'їзна — висотою дорівнюється сучасному шестиповерхов-ному будинкові. Товщина стін у нижніх її ярусах близько 3,6 метра. Свого часу вона завершувалася зубцями-мерлонами. Коли з'явилася вогне-пальна зброя, зубці довелося замурувати, добуду-вати ще один ярус і зробити нові бійниці...

Біля південної оборонної стіни в кінці XIV — на початку XV століття з червоної цегли було зведено палац, де литовський князь Вітолд прий-мав європейських монархів.

Нині замок стоїть під охороною, як визначна пам'ятка архітектури. 1967 року створено в Луць-ку історико-архітектурний заповідник. У його комплекс включено визначні унікальні споруди міста. І серед них — Старий замок.

М. Петленко

У ПАМ'ЯТЬ ОЛЕКСИ ДМ. МЕЛЬНИЧЕНКА

У шосту річницю відходу від нас нашого доро-гого Тата св. п. Олексі Дмитровича Мельниченка, складаємо пожертву на розбудову В-ва "Нові Дні" в сумі 30.00 дол. — це ж був улюблений журнал покійного.

Пам'ять про нього нехай буде завжди з нами.

син ВОЛОДИМИР
доньки АННА і ЛАРИСА

тому відійшла з цього світу. Не можна краще зас-відчити силу волі і глибоке почуття громадсько-го обов'язку, ніж це зробила письменниця, гро-мадська діячка і педагог св. п. Марія Жижка.
— Ред.

СЛ. П. ВАСИЛЬ ЛИТВИНЕЦЬ

14 лютого 1983 року невмолима й невідкупна смерть забрала від "Нових днів" довголітнього читача й передплатника, від судбурської громади — щирю людину-приятеля, від дружини — мужа, а від дітей і внуків зразкового батька й найкращого дідуся. Не в такому ще й похилому віці відійшов із земного життя наш незабутній **Василь Литвинець**. Страшна хвороба промучила його майже рік.

Не знаю та й ніде не допитувався про його біографію. Чув від людей, що походив з Волині, де поблизу м. Луцька. Залишив там ще в живих маму, трьох братів і сестру. З невідомої причини, чомусь вони перестали з ним листуватись, а йому так хотілося в останні години почути вісточку від його рідненької мами...

15-го лютого була панахида з великою масою людей, а наступного дня в українській православній церкві відправили похоронний чин. Після похорону відбулась тризна також з великою участю людей, були промови, були молитви, але чомусь нікому на думку не прийшло, що наш Василь передплачував і читав українську пресу. Він був щирою Людиною, Людинско з великої літери. Був у житті ніжно-ласкавий, завжди усміхнений, не пив, не курив і ніде нікого не образив. Співчуваю його родині по втраті сина, брата, чоловіка, батька і дідуся.

Тому, що не було збірки на нашу у великій потребі пресу, прошу прийняти мою маленьку лепту як нев'янучий вінок на свіжу могилу Василя Литвинця. Від себе вкладаю на "Нові Дні" 20 дол. і таку ж суму від його кума Данила Корнійчука, разом 40.00 дол.

Моє звернення й просьба до всіх, хто читає "Нові Дні" і був на похороні Василя, не відмовте, а по можливості перешліть щось на нев'янучу згадку "Новим Дням". Заздалегідь — моє велике спасибі,

а покійному Василеві — ВІЧНАЯ ПАМ'ЯТЬ!

Микола Іщенко — Судбурі

БЛ. П. ЛІДІЯ КУРЕЛЕХ

Ділимося сумною вісткою, що 10-го лютого ц.р. упокоїлася Лідія Курелех, з дому Шиптило. Померла в торонтському шпиталі, прийнявши святі тайни від о. прот. Петра Бублика.

Бл. п. Лідія народилася 12-го березня 1900 року на Полтавщині, там же й одружилася в 1924 році з Іваном Курелехом. Від смерті чоловіка в 1976 р. жила самотньою, хоч мала двох заміжніх дочок, шістьох онуків і чотирьох правнуків. Захворівши, переїхала до дочки Валентини в Торонто, але похоронено покійну в Лондоні, де вона жила перед хворобою.

Бл. п. Іван і Лідія походили з заможніших селян,

тому при приході російських більшовиків зазнали переслідування та гіркого поневіряння, переживаючи національну трагедію зі своїм народом — насильну колективізацію, розкуркулення і геноцид штучно викликаного голоду 1932-1933 рр. Виїхали на Захід під час Другої світової війни. Були членами своєї православної церкви від приїзду в Канаду та жертвували на церковні потреби.

Панахиду та похоронні відправи відслужив настоятель церкви св. Тройці о. прот. Михайло Фляк, з участю церковного хору. Під час заупокійного обіду були, звичайно, промови. Від родини говорили та дякували онуки Віктор, Мирослав і Олександр та дочки Валентина й Ніна.

Проведено збірку на відзначення в українській пресі — на "Вісник" 25 дол., на "Нові Дні" і "Українські Вісті" в Детройті по 22 дол.

Всім щире спасибі, а упокоєній Ліді хай канадська земля буде легкою. **Ф. П.**

ПОМЕР ПРОФ. МИХАЙЛО МАРЧЕНКО

З України прийшла вістка, що 22-го січня ц.р. помер Михайло Марченко, народжений 19 вересня 1902 року — історик, написав кілька монографій з історії України XVII ст. й українську історіографію з давніх часів до XIX ст. Михайло Марченко був старшим науковим співробітником Інституту Історії АН УРСР (1937-1941) і ректором Львівського університету (1939-1940). Після війни репресований за свій український патріотизм, однак пізніше був "реабілітований" і від 1956 р. працював у Київському університеті.

Через моральну підтримку свого внука Валерія Марченка, що був засуджений як політичний в'язень 1973 року, і своєї дочки Анни Марченко, що в 1973 році одружилася з кол. політичним в'язнем Миколою Горбалем, в травні 1980 р. напали на нього катєбівські бандити й побили старенького професора до непритомности. Після цього побиття його здоров'я вже не поправилось. Він втратив мову й пролежав важко хворий аж до смерті. Нам опікувалась його дочка Анна Марченко.

ПОМЕР ПРОФ. Є. С. ШАБЛЬОВСЬКИЙ

"Радянська Україна" повідомила 16 січня ц.р., що "10-го січня 1983-го року помер відомий радянський вчений, член КПРС з 1928 року, лауреат Ленінської премії, лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка, заслужений діяч науки УРСР, член кореспондент АН УРСР, доктор філологічних наук, професор, член Спілки письменників Євген Степанович Шабльовський..." Газета згадує ще багато поважних посад і нагород Шабльовського, але ні словом не заїкнулась про те, що відсидів він 10 років у концтаборах і тому так і не дослужився титулу академіка.

ПОМИЛКА ЛЕСІ БОГУСЛАВЕЦЬ

У журналі "Н. Д." ч. 12, 1982 р., на стор. 22, Леся Богуславець пише: "Ми йдемо на Володимирську гірку. Виходимо на самий верх. Святий Володимир із хрестом стоїть і споглядає на своє місто". Це є помилка. Обличчя Володимира спрямоване до ДНІ-ПРА, а не до міста. В цьому можете переконались з фста, яке подано в енциклопедії українознавства 3-ій т. стор. 1002, а ще краще фото подано в альбомі "Київ" видання 1961 року. Має бути також зрозуміло, чому Володимир з хрестом дивиться на Дніпро, а не на місто.

Ілля Демиденко, Рочестер, США

БУВ НАКАЗ ЧИ НЕ БУВ?

Прочитав я в дискусійному виясненні В. Бендера: "Був Сталінів наказ, чи не було наказу?" (Н. Д. №396 — 83), і здивувався: чи варто про це дискутувати? Адже, як пишуть московські історики, радянські війська були розкинуті на 100-300 кілометрів в тилу від кордону. Як же вони могли вступити в бій в хвилину нападу? Але Бендер твердить неймовірне, коли пише:

"Радянська сторона розпоряджалася вздовж кордону 175 дивізіями, мала в ДЕСЯТЬ раз більше літаків і в П'ЯТЬ — танків... Такої переваги німці не мали".

Звідкіль автор взяв такі цифри? Насправді, як пише "Історія Вел. Отеч. війни" (переказуємо) було так:

До полудня 22 червня 1941 р. в результаті ударів ворожої авіації по прикордонних аеродромах, втрати радянської авіації становили більше 1200 літаків. Західний фронт втратив майже всі артилерійські склади, понад 2 тис. вагонів боєприпасів. Наші дивізії були укомплектовані лише на 50% (від себе додамо, з нетямущим командуванням — О. Т.).

На початку війни в усіх 5-х прикордонних округах було всього 1475 танків, значна кількість їх старих типів, які плянувалось зняти з озброєння, і багато з них були несправними, придатних було не більше 27%.

А про німецькі збройні сили говориться, що біля кордону СРСР було зосереджено 190 німецьких дивізій. В них нараховувалось понад 3500 танків, 50 тисяч гармат і мінометів, і понад 3900 літаків. Німецько-фашистські війська перевищували радянські війська в силах і засобах на напрямках ударів в 4-5 РАЗІВ.

Думаємо, що з цих порівняльних цифр, читач зробить правильні висновки.

О. Т., США

"ПРО ВСІХ ПОТРОХУ"

Відгукуюся на заклик адміністратора "Нових Днів" і посилаю чеком 10 дол. на розбудову журналу, як пильний його читач від довгих літ.

У "Нових Днях" багато цінних і вартісних матеріалів, але з деякими дозволю собі не погоджуватися. В циклі статей проф. П. Одарченка були деякі помилки, невірні закиди щодо польонізмів, а редакція поміщує такі русицизми, як *США*, *Нью-Йорк*, що є малпуванням московщини! Також культ Винниченка є переборщений, бо ж він був зробокопатель української державности, а його літературні твори мають розкладовий, нігілістичний, аморальний, маніякальний характер! Єдина драма "Між двох сил" — це позитивний вклад в українську драматичну літературу. Його "Щоденник" — це один жах!!!

З авторів люблю читати Дм. Чуба-Нитченка... Леся Богуславець має дуже дивненький стиль, з переважанням приповідок так, що властиво мало що відомо про її мандрівки по Україні! Чом вона не пише до речі? У статті про А. Гака чомусь пропущено, що він мав прізвище Іван Антипенко, так він підписувався під своїми листами до мене. Гак і Задека — це були його псевдоніми...

Прикре непорозуміння з Караванським! До наших дисидентів треба підходити дуже обережно, примикати очі на деякі їхні дивацтва... Чому немає згадки про В. Мороза, про його "Анабазис", про цікаві "Лекції з історії України"? "Тодтшвайген" — це не "пасує" "Новим Дням"! Чи надрукуєте рецензію на "Лекції"?

Бажаючи дальших успіхів у 34-му році видавництва "НД" — вітаю Вас

Ваш пильний читач
Іван Савич Бурбак
кол. козак Київської дивізії
отамана Ю. Тютюнника

Але ж і рубаете по-козацькому, шановний Іване Савичу. Якщо Ви проти замовчування (тодтшвайген) Караванського і в. Мороза, то яким же ми можемо замовчувати першого прем'єра відродженої української держави і Голову Директорії УНР? Кийгу Винниченка (чи когось іншого) ми не племасмо, а лиш намагаємось переконати читачів, що "зробокопателем" української державности Винниченко не був. Що ж до Караванського і В. Мороза, то вони отримали запрошення до співпраці в "НД" і наша адреса їм відома.

М. Дальний

...Висилаю чек на суму \$10.00 на пресовий фонд. Дай, Боже, щоб журнал виходив безперебійно й далі. Журнал читаю "від слова до слова" від початку п'ятдесятих років.

Федір Корсун

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

Пересилаю передплату за журнал на 1983 рік, а решту зарахуйте на фонд журналу. За один "Запізнілий коментар" Раїси Мороз треба було б більше, на жаль, я вже вісім років на державному утриманні...

У статті "Кілька думок" ви зробили помилку, підписавши картини "Розп'яття" і "Тисяча голів". Може хтось і сам додумався б, але не я.

А. Комар, США

Ви не єдиний, пане Комар. Навіть друкар не додумався й переставив "Розп'яття" вниз головою. Автора й читачів просимо вибачити цей прикрий недогляд. — РЕД.

Висилаю Вам чек на 100 дол., з розрахунком на борг, передплату, а решту запишіть на пресовий фонд.

Журнал "Нові дні" є знаменитий, якби Ви всі підсилили "Українські Вісті", і поставили на таку саму ногу, як "Нові дні" — багато мали б передплатників, бо "Свобода" має багато грошей, але читати там нема чого...

Іван Лютий-Лютенко, Бавнд Брук, Н. Дж.

З приємністю очікую появи кожного числа "Нових днів", які передплачую від початків їх появи. Гратуюю Вам, що пробуєте їх втримати, не втрачаючи провідної ідеї засновника цього журналу...

Андрій Качор, Вінніпег

...Перед Новим роком я випишував чеки на різну пресу і якось пропустив "Нові Дні", і то мої найкращі "Нові Дні", які я передплатив ще за покійного Волиняка. Я знався з покійним і я його дуже шанував... Він усе твердив, що він консерват, а я в той час був секретарем УРО і Нової Демократичної партії. Отож, як бачите, я соціаліст-демократ. П. Волиняк мене поважав і я його поважав. Я дуже люблю правду і науку, а "Нові Дні" говорять правду й приносять багато науки в українському стилі. Як було за Петра, так і за Мар'яна. Отож "Нові Дні" рекомендую для всіх, незалежно від партії української.

Прошу прийняти мою передплату на два роки, а також на пресовий фонд журналу 25 доларів.

Микола Барабаш, Вілловдейл, Канада

Залучуємо чек на 145 дол. з розрахунку — 100 дол. на розбудову видавництва "Нові Дні", а решту (45 дол.) на три передплати, як дарунки на 1983 рік.....

З пошаною і християнським привітом

Анна і Олександр МАЯРОВСЬКІ
Едмонтон

Вельмишановні наші Приятелі Маяровські!

Це вже пару десятків років Ви в цей спосіб засвідчуєте свою прихильність до "Нових Днів". На списку рятівників "Нових Днів" Ви значитеся першими. Щире Вам українське спасибі! — Редакція

...27-ий рік цей журнал маю, то вже, здається, якби я його не мав, то яке б моє життя було?... Почитаеш таких дописувачів, як Лев Яцкевич, Л. Богуславець або М. Дуда, то просто хочеться жити й радіти, що ми ще живемо. Отже висилаю вам чек на 25 дол., бо ми небагаті. Вибачте за мою писанину: як зумів, так написав.

Андрій Шкребець, Чикаго

СРІБНИЙ ЮВІЛЕЙ

День 25-літнього ювілею Василеві і Вірі Павлюкам залишиться незабутнім спомином.

У суботу 29-го січня 1983 року, о 6-й годині вечора, в катедральній православній церкві св. Володимира в Торонто, о. Д. Фотій і о. П. Публік відправили молебень подяки. Ювілейне прийняття відбулося в церковній залі.

При вході до церковної залі вітали ювілярів, традиційним зичаєм, — хлібом і сілком, — батьки, п-во

Павлюки і мама Віри, п-ні О. Денчик, в присутності синів (Юрія, Євгена, Тараса і Петруся), кумів і гостей.

Господар вечора, Федір Білаш, привітав Ювілярів і гостей. Отець Д. Фотій, у привітанні Ювілярів, згадав їхнє вінчання, їх працю у громадському житті, при катедральній громаді св. Володимира, в організації ОДУМ. Виховати чотирьох синів не є легкою роботою. Батьківське виховання прищепило синам любов до української мови, до церкви, до організації ОДУМ, до батьків і до старших. Синам батьки допомагають здобути вищу освіту.

Привіти й побажання склали: батько Ювіляра В. Павлюк, П. Яценко, від видавництва "Нові Дні" — Г. Мороз, від ОДУМ-у — голова коша В. Тимошенко, від редакції журналу "Молода Україна" — Л. Ліщина. Син Юрій, лікар-дентист, вітав батьків в імені братів, дякував батькам за їх терпеливість, за старання виховати синів у національному і релігійному дусі та вручив подарунок — збірне фото усіх чотирьох синів. Було вручено, також, багато подарунків від родини і гостей.

Василь Павлюк подякував, від себе і дружини, дітям, батькам, членам комітету і гостям за таке зворушливе привітання і побажав гарного вечора.

О. Д. Фотій поблагословив страви, а господар вечора Ф. Білаш, запросив усіх присутніх вшанувати Ювілярів співом "На мної літа".

Після вечері, сини Ювілярів, які належали до танцювальної групи "Веснянки", а тепер створили свою групу "Байда", чарували присутніх гарним виконанням українських національних танців.

При цій урочистій і радісній родинній нагоді, присутні не забули української рідної преси й широко відгукнулися на заклик. Зібрано разом 172 00 дол., з них на журнал "Молода Україна" — 46.00, на журнал "Нові Дні" — 46.00, на Радіопрограму "Молода Україна" — 50.00 і на "Вісник" — 30.00. Всім жертводавцям і збірщикам велике спасибі.

Ювілярам Василеві і Вірі — щастя, здоров'я і на Мної літа!

Галина САВРАНЧУК

ВИСЛІД КОНКУРСУ НА ПРОЗУ З ІСТОРИЧНОЮ ТЕМАТИКОЮ

Союз Українок Америки повідомляє, що журі Конкурсу Фонду ім. Лесі і Петра Ковалевих у складі: д-р Мирослава Томоруг-Знаєнко, д-р Ася Гумецька, д-р Лариса М.Л.З. Онишкевич одноголосно признало нагороду Леонідові Плющеві за його твір "У карнавалі історії".

Журі запропонувало вирізнити твір Дмитра Чуба-Нитченка "Люди великого серця", який сповняє важливу літературно-освітню функцію для молоді.

Розписано уже наступні конкурси, а саме: на науковий історичний твір з датою до 31-го грудня 1984 р.; на прозу з історичною тематикою до 31-го грудня 1983 р.

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ "НОВИХ ДНІВ" 3/83

Ольга Лютенко, Бавнд Брук, США	\$60.00
Х. Х., Ошава, Канада	50.00
Любо М. Гансен, Вашингтон, США	25.00
П. Сарнавський, Монреаль, Канада	25.00
Ф. Подопрігора, Лондон, Канада (з помінального обіду по сл. п. Ліді Курелех)	22.00
Т. і М. Хохітв, Лавдердейл, США (замість квітів на могилу сл. п. Я. Манька, який упокоївся 20-грудня 1982 року в Торонто)	20.00
М. Іщенко, Содбури, Канада	20.00
Д. Корнійчук, Содбури, Канада	20.00
О. Журавський, Вінніпег, Канада	20.00
С. Франко, Саскатун, Канада	20.00

А. Д., Канада	20.00
В. Шийка, Клівленд, США	20.00
Т. Г. Литвяк, Едмонтон, Канада	20.00
С. Синязський, Англія	18.00
М. М., Новий Ульм, Німеччина	15.32
О. Федішин, Ст. Айленд, США	15.00
М. Матула, Мейплвуд, США	15.00
В. і П. Родак, Торонто, Канада	15.00
В. Даркович, Айлмер, Канада	15.00
Е. Кревсун, Сан Дієго, США	15.00
А. Д., Канада	15.00
М. Андре, Бруклін, США	15.00
В. Шевченко, Фт. Вейн, США	12.00
А. Петрашко, Ст. Томас, Канада	10.00
Е. Давидюк, Міссісага, Канада	10.00
І. Дурбак, Трой, США	10.00
М. Смик, Дітройт, США	10.00
І. Макарець, Ерлінгтон, США	10.00
М. Грамяк, Філадельфія, США	10.00
Е. Цюра, Віндзор, Канада	10.00
М. Інат'я, Вінніпег, Канада	10.00
І. Шевченко, Крістал Сіатл, США	10.00
І. Вовенко, Дітройт, США	10.00
Ф. Корсун, Асторія, США	10.00
Г. Білоус, Нью-Йорк, США	10.00
П. Гаврилів, Вест Гартфорд, США	10.00
К. Кобець, Ватерфорд, США	10.00
М. Костирко, Сакраментто, США	10.00
М. Зеленська, Річмонд Гілл, США	10.00
Р. Баб'як, Йонкерс, США	10.00
Сулківська, Стерлінг Гайтс, США	10.00
Г. Мигаль, Тандер Бей, Канада	10.00
І. Носовенко, Ошава, Канада	10.00
С. Гаркот, Тандер Бей, Канада	10.00
М. Ромас, Ля Сал, Канада	10.00
О. Д. Фотій, Торнгілл, Канада	10.00
О. Гошуляк, Іслінгтон, Канада	8.00
Е. Дзвоник, Кенора, Канада	7.00
М. Марченко, Крістал Біч, Канада	5.00
Г. Безуглий, Лівінгстон, США	5.00
П. Решетник, Денвер, США	5.00
Я. Клим, Денвер, США	5.00
І. Самоха, Парма, США	5.00
І. Трегубчук, Ерлінгтон, США	5.00
А. Яцюк, Воррен, США	5.00
Б. Мигасюк, Філадельфія, США	5.00
М. Корзан, Вашингтон, США	5.00
С. Дершко, Саскатун, Канада	5.00
П. Копил, Торонто, Канада	5.00
В. Якимчук, Кю Гарденс, США	5.00
Н. Романко, Торонто, Канада	5.00
І. Біло, Англія	5.00
А. Тарнавський, Франція	5.00
О. Шнурко, Міссісага, Канада	5.00
А. Литвиненко, Вінніпег, Канада	5.00
М. Логуш, Монреаль, Канада	5.00
Е. Лесен, Вінніпег, Канада	5.00
Г. Мотох, Вінніпег, Канада	5.00
В. Лучкань, Бобрівка, США	5.00
П. Шанда, Іслінгтон, Канада	5.00

НОВИХ ПРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Л. Грушецький, Р'вер Гров, США	1
Літія Діак, Стовгтон, США	4
Аделя Горгота, Гвелф, Канада	1

Щире спасибі всім за допомогу.
Редакція і адміністрація "Нових днів".

НОВЕ ВИДАННЯ МАПИ МОВ СВІТУ

З появою поправленої мапи мов світу, опублікованої комісіонером офіційних мов Канади п.М.Ялденом, закінчився довгий процес, якого вислід треба уважати значним здобутком української спільноти в Канаді. Це поправлене видання направило кривду, зроблену українцям та іншим етнокультурним групам Канади, признавши належне місце всім мовам сім'ї народів світу та усунувши дискримінаційне трактування першого видання цієї мапи.

В новому виданні зроблено ряд суттєвих змін, з яких найважливіші — це позначення України, Балтійських республік, Білорусі, Грузії, Вірменії та Азербайджану окремими красками, виказання мов всіх цих народів у відповідних колюмнах мовних родоводів та кодифікації мов для легшої орієнтації. Отож українська мова займає тепер належне їй рівноправне місце в родоводі словянських мов, а окрема краска, якою позначено територію України, не залишає в глядачів ніякого сумніву про її окремішність.

Другу сторону мапи ґрунтовно перероблено. За ключем статистичних даних перепису населення Канади за 1981 рік, на мапі Канади позначено різнобарвними крапками терени, заселені меншинами, яких матірніми мовами є італійська, німецька, українська, китайська і португальська. (там, де вони становлять щонайменш 4% населення).

В детальній статистичній таблиці додано для докладнішої орієнтації читачів всі важливі мовні меншини Канади, яких число перевищує 100,000 осіб.

Треба сподіватися що це нове видання буде якнайскорше розіслане до всіх шкіл, установ і організацій, які отримали були перше видання. Щоб запевнити що перше видання буде вилучене з циркуляції, українці Канади по всіх місцях нашого поселення повинні б поцікавитися чи публичні школи, бібліотеки та інші установи на їхньому терені справді отримали і почали вживати нове й поправлене видання мапи мов світу.

Всім, хто бажають його безкоштовно одержати, радимо писати прямо до п. Ялдена на адресу:

Commissioner of Official Languages
66 Slater St.
Ottawa, Ont. K1A 0T8

(За повідомленням відділу КУК
і Ради Поневолевих Народів в Оттаві)

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ — Читанка для 3-ої класи
4-те видання. Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ — Читанка для 4-ої класи
4-те видання. Ціна 3.00

І. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова
граматика української мови. Ціна 3.00 дол.

Д. Чуб. СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ. 112 стор.,
в м'якій оправі. Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на
4 дії. Ціна 2.00 дол.

Г. Костюк. ВИННИЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА.
280 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

А. Юриняк. КАМІКАЗЕ ПАДАЄ САМ. Оповідання і фейлетони. Ціна 5.00 дол.

А. Юриняк. ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II. 380
стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

А. Юриняк. КРИТИЧНИМ ПЕРОМ. 318 стор.,
в м'якій оправі. Ціна 8.00 дол.

Софія Гаєвська. Treasures of the Centuries. (Скарби століть) 112 стор. Ціна 5.00 дол.

Петро Волиняк. ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО.
680 стор., в твердій оправі. Ціна 12.75 дол.

І. Овечко. "НУМО ДО ПРАЦІ". 84 стор., в м'якій оправі. Ціна 5.00 дол.

УВАГА! Просимо до замовлення додати 15% на поштову оплату.

Вижче подані книжки замовляти в адміністрації "Нових днів"

"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ ВАШИХ ПОРАД
І ДОПИСІВ НА РІЗНІ ТЕМИ
НАШОГО ЖИТТЯ!